

Latvijas Republikas tiesībsargs

Pētījums

**Latvijas pašvaldību sociālo dienestu,
bāriņtiesu un Nodarbinātības valsts aģentūras
filiāļu loma cilvēku tirdzniecības upuru
identificēšanas procesā**

Rīga 2017

Satura rādītājs

Ievads	3
Institūciju pieredze cilvēku tirdzniecības apkarošanas sistēmā.....	5
Institūciju darbinieku izglītība cilvēku tirdzniecības identificēšanas jautājumos	11
Informatīvo materiālu pieejamība	17
Informatīvā atbalsta pieejamība	21
Institūciju viedoklis par cilvēku tirdzniecības cēloņiem un riska grupu apzināšana.....	25
Rīcība, pastāvot aizdomām par cilvēku tirdzniecības gadījumu	29
Institūciju vērtējums par starpinstitūciju sadarbību.....	34
Institūciju aktivitāte klientu informēšanā par cilvēku tirdzniecības jautājumiem.....	38
Institūciju rekomendācijas cilvēku tirdzniecības novēršanai	42
Kopsavilkums.....	46
Rekomendācijas	48
Izmantotās literatūras un avotu saraksts.....	50

Ievads

Cilvēku tirdzniecība ir smags noziegums, kas bieži tiek veikts organizētās noziedzības ietvaros, un tā ir rupjš cilvēktiesību pārkāpums, ko nepārprotami aizliedz Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Cilvēku tirdzniecības novēršana un apkarošana ir Eiropas Savienības un dalībvalstu prioritāte.¹ Tā ir komplekss fenomens, kuru ietekmē sociālie, ekonomiskie, kultūras un citi faktori. Tās sarežģītā būtība un dažādās formas ietekmē šīs parādības izpratni un apzināšanos, upuru identificēšanu un cilvēku tirdzniecības novēršanu vispār. Latvija ir gan cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes, gan tranzīta un mērķa valsts. Vienlaikus ne reti starptautiskās institūcijas ziņojumos par Latviju pauž bažas, ka zemais oficiāli identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits neatspoguļo reālos cilvēku tirdzniecības apmērus Latvijā.

Virkne starptautisko un nacionālo tiesību aktu regulē jautājumus, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecības novēršanu. Kā būtiskākie starptautisko tiesību akti, kas noteic Latvijas Republikas saistības cilvēku tirdzniecības jomā, jāmin Apvienoto Nāciju Organizācijas 2000.gada 15.novembra Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokols par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to. Tāpat arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4.pantā ietvertais verdzības aizliegums ietver cilvēku tirdzniecību.² Būtisks tiesību avots ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīva Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, kuras normas ir tikušas transponētas Latvijas nacionālajos tiesību aktos. Savukārt Eiropas Padomes 2005.gada 16.maija Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību noteic izvērtēšanas procedūru dalībvalstīs, ko veic Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA.³

Nacionālo tiesību aktu līmenī Krimināllikuma 154.¹pants un 154.²pants skaidro cilvēku tirdzniecības jēdzienu un noteic par to kriminālatbildību. Vienlaikus normas, kas saistītas ar atbalsta sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem ir ietvertas Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā un Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumos Nr.889 “Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri”. Savukārt cilvēku tirdzniecības upuru – ārzemnieku, kas nav Eiropas Savienības pilsoņi, uzturēšanos Latvijas Republikā noteic likums “Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā”. Savukārt cilvēku tirdzniecības upura tiesības saņemt kompensāciju kriminālprocesā noteic likums “Par valsts kompensāciju cietušajiem”.

Stiprai un efektīvai valsts iestāžu un amatpersonu sadarbībai visos līmeņos ir būtiska nozīme cilvēku tirdzniecības mazināšanai. Tomēr tieši vietējās pašvaldības bieži vien ir pirmās, kas saskaras gan ar upuriem, gan cilvēku tirgotājiem. Valsts institūciju darbinieku redzeslokā, veicot savus darba pienākumus, var nokļūt personas, kas cilvēku tirdzniecībai ir bijušas pakļautas gan ārzemēs, gan tepat Latvijas teritorijā, nesen vai arī senākā pagātnē. Attiecīgi tieši

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvas Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, pirmais apsvērumš.

² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 7.janvāra spriedums lietā “Rancevs pret Kipru un Krieviju”, pieteikums Nr.25965/04).

³ Ekspertu darbības grupas pret cilvēku tirdzniecību – GRETA mājaslapa pieejama: <http://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/home>.

no šo institūciju darbinieku izpratnes un iniciatīvas var būt atkarīga tālāka palīdzības sniegšana personām. Vienlaikus tieši šo institūciju darba pieredze, ikdienā saskaroties ar personām no riska grupām reģionos, var būt nozīmīga valsts politiku koordinējošajām institūcijām, plānojot valsts politiku cilvēku tirdzniecības apkaršanā nākotnē, sevišķu uzmanību pievēršot prevencijai.

Ministru kabineta apstiprinātās Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam balstās uz četriem starptautiski atzītiem politikas pamatprincipiem cīņai pret cilvēku tirdzniecību politikas pamatprincipiem: 1) profilakse; 2) upuru aizsardzība; 3) kriminālizmeklēšana, vajāšana un iztiesāšana; 4) kompetento institūciju un organizāciju sadarbība nacionālajā un starptautiskajā līmenī (*prevention; protection, prosecution, partnership*).⁴ Jāuzsver, ka pētījumā tiesībsargs pamatā pievērsīsies 1., 2. un 4.principam aptaujāto institūciju darbā, un pēc būtības nepievērsīsies jautājumiem, kas ir saistīti ar kriminālprocesa virzību.

Ievērojot minēto, tiesībsarga pētījuma mērķi ir:

- 1) apkopot statistiku par atpazītajiem cilvēku tirdzniecības gadījumiem pašvaldībās un līdzšinējo rīcību cilvēku tirdzniecības gadījumos;
- 2) izvērtēt institūciju izpratni par cilvēku tirdzniecību un savas lomas apzināšanos starpinstitūciju sadarbībā;
- 3) apkopot pašvaldību darbinieku viedokļus par cilvēku tirdzniecības cēloņiem un novēršanas veidiem, kā arī apmācību nepieciešamību;
- 4) sniegt rekomendācijas starpinstitūciju sadarbības uzlabošanai.

Pētījuma īstenošanai tiesībsargs 2016.gada otrajā pusē veica plašu aptauju, vēršoties pie 139 pašvaldību bāriņtiesām⁵, 119 pašvaldību sociālajiem dienestiem un 28 Nodarbinātības valsts aģentūras filiālēm. Aptaujas ietvaros saņemtas 126 bāriņtiesu atbildes⁶, 104 pašvaldību sociālo dienestu⁷ un 26 Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu⁸ atbildes. Tāpat pētījuma izstrādes gaitā Tiesībsarga biroja darbinieki tikās ar nevalstiskajām organizācijām – biedrību “Patvērums “Drošā māja”” un biedrību “Resursu centrs sievietēm ”Marta””, kas nodrošina valsts apmaksāto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem. Papildus tam nevalstiskajām organizācijām tika lūgts sniegt rakstisku informāciju par to darbības rezultātiem un līdzšinējo starpinstitūciju sadarbību, un informācija tika saņemta no biedrības “Patvērums “Drošā māja””. Diemžēl biedrība “Resursu centrs sievietēm “Marta”” atbildi uz tiesībsarga informācijas pieprasījumu nesniedza. Rakstveida informācija tika saņemta arī no Iekšlietu ministrijas. Pētījumā arī tika izmantota informācija, kas iegūta divu gadu laikā, piedaloties Iekšlietu ministrijas organizētajā darba grupā Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam īstenošanas koordinēšanai.

⁴ Ministru kabineta Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam, 8.lpp.

⁵ Jau pēc aptaujas izsūtīšanas 2016.gadā tika pieņemti lēmumi apvienot Lielvārdes novada Lielvārdes, Lēdmanes un Jumpravas bāriņtiesas, kā arī Gulbenes novada pilsētas, Jaungulbenes, Lejasciema, Litenes, Lizuma un Rankas bāriņtiesas. 2017.gada sākumā Latvijā darbojas 132 bāriņtiesas.

⁶ Aptaujas ietvaros atbildes netika saņemtas no Aglonas novada, Burtnieku novada, Daugavpils novada Naujenes pagasta, Ērgļu novada, Gulbenes novada Lejasciema, Ilūkstes novada, Kocēnu novada, Lielvārdes novada Lēdmanes un Jumpravas, Naukšēnu novada, Sējas novada, Talsu novada un Vecpiebalgas novada bāriņtiesām.

⁷ Aptaujas ietvaros atbildes netika saņemtas no Aizputes novada, Aknīstes novada, Alojas novada, Alūksnes novada, Beverīnas novada, Ciblas novada, Engures novada, Naukšēnu novada, Neretas novada, Riebiņu novada, Salaspils novada, Siguldas novada, Skrīveru novada, Varakļānu novada un Viļakas novada pašvaldību sociālajiem dienestiem.

⁸ Aptaujas ietvaros atbildes netika saņemtas no Nodarbinātības valsts aģentūras Daugavpils un Rēzeknes filiālēm.

Institūciju pieredze cilvēku tirdzniecības apkarošanas sistēmā

Uz cilvēktiesībām balstītai pieejai jābūt integrētai visās cilvēku tirdzniecības apkarošanas aktivitātēs, pašvaldību un to partneru darbībā. Cilvēku tirdzniecība rada rupju cilvēktiesību, kā arī upuru cieņas un goda pārkāpumu. Piemērot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju nozīmē to, ka cilvēku tirdzniecībai pakļauto personu tiesībām jābūt visu centienu centrā, lai novērstu un cīnītos ar cilvēku tirdzniecību un aizsargātu, palīdzētu un nodrošinātu kompensāciju upuriem.⁹ Saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību normām dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai izveidotu atbilstīgus mehānismus, ar kuriem agrīni identificētu upurus un sniegtu viņiem palīdzību, sadarbojoties ar attiecīgām atbalsta organizācijām.¹⁰

Saskaņā ar publiski pieejamo informāciju, 2014.gadā Latvijā formāli identificēti 34, 2015.gadā – 12, bet 2016.gadā – 17 cilvēku tirdzniecības upuri. Attiecīgi laika posmā no 2014.gada – 2016.gadam kopumā valstī identificēti 63 cilvēku tirdzniecības upuri. Laika posmā kopš 2012.gada arī identificēti 8 nepilngadīgi cilvēku tirdzniecības upuri, kas pakļauti tirdzniecībai valsts iekšienē.¹¹ Salīdzinot ar oficiālo statistiku, salīdzinoši nedaudzi no oficiāli identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem ir nokļuvuši aptaujāto institūciju redzeslokā. Uzdodot jautājumu par līdzšinējo saskarsmi ar cilvēku tirdzniecības gadījumiem pašvaldības teritorijā, līdzšinējo pieredzi varēja norādīt 13 pašvaldību sociālie dienesti¹² un 13 bāriņtiesas¹³.

Savukārt Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles sniedza identiskas atbildes, norādot, ka institūciju darbā nav identificēti cilvēku tirdzniecības gadījumi, turklāt šādas tiesības institūcijai nav paredzētas Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumos Nr.889. Šeit gan jānorāda, ka minētie Ministru kabineta noteikumi noteic kārtību, kādā persona var saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu cilvēku tirdzniecības upuriem par valsts budžeta līdzekļiem, un kritērijus attiecīgā lēmuma pieņemšanai. Konkrētajā gadījumā aptaujā tika ietverta virkne jautājumu par institūciju rīcības modeļiem, un aptaujā uzdoto jautājumu jēdziens “identificēšana” ietvēra arī atpazīšanu un novirzīšanu atbildīgajām institūcijām, nevis tikai formālo, normatīvajā aktā noteikto procedūru lēmuma par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanu pieņemšanai. Tomēr jebkurā gadījumā no institūciju sniegtajām atbildēm nebija secināms, ka institūcijas darbinieki būtu atpazīnuši cilvēku tirdzniecības gadījumus.

⁹ Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts, Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija. Vadlīnijas pašvaldībām - Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā”, p.10.

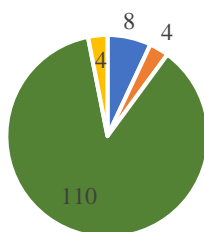
¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvas Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, 11.panta ceturtdā daļa.

¹¹ GRETA, “Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.7.

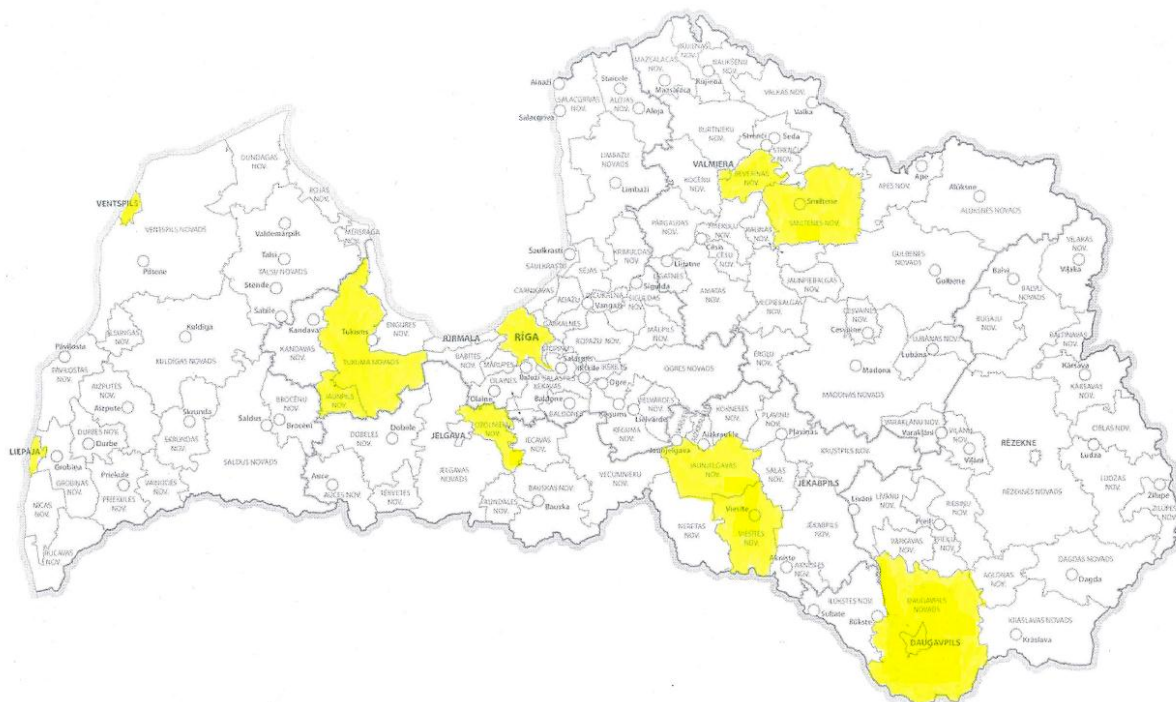
¹² Liepājas pilsētas, Grobiņas novada, Saldus novada, Kandavas novada, Tukuma novada, Jelgavas novada, Bauskas novada, Valmieras pilsētas, Strenču novada, Cēsu novada, Jaunjelgavas novada, Pļaviņu novada, Madonas novada sociālie dienesti.

¹³ Liepājas pilsētas, Ventspils pilsētas, Tukuma novada, Jaunpils novada, Ozolnieku novada, Rīgas pilsētas, Jaunjelgavas novada, Viesītes novada, Daugavpils pilsētas, Daugavpils novada Skrudalienas, Smiltenes novada, Valmieras pilsētas, Beverīnas novada bāriņtiesas.

Pašvaldības, kuru bāriņtiesu rīcībā ir informācija par cilvēku tirdzniecības upuriem tās teritorijā

- jā, viens cilvēku tirdzniecības upuris
- jā, vairāki cilvēku tirdzniecības upuri
- nē
- institūcija neveic cilvēku tirdzniecības identificēšanu

Papildus kartē attēlotajai informācijai par cilvēku tirdzniecības upuriem viena bāriņtiesa arī sniedza ziņas, ka saņēmusi informāciju par fiktīvo laulību organizēšanu, un informācija tika nodota Valsts policijas iestādēm.¹⁴ Cita pašvaldība norādīja, ka vērsusies Valsts policijā lietas apstākļu noskaidrošanai saistībā ar fiktīvu laulību noslēgšanas gadījumu pašvaldības teritorijā.¹⁵ Savukārt cita bāriņtiesa norādīja, ka saņemta informācija par personas sodīšanu ārvalstīs par līdzdalību cilvēku tirdzniecībā ekspluatācijas nolūkā.¹⁶ Vēl viena bāriņtiesa norādīja, ka iestādē vērsusies persona ar lūgumu palīdzēt sakārtot dokumentus laulības šķiršanai ar ārvalstnieku. Sarunas laikā tika noskaidrots, ka laulības bijušas fiktīvas, un uzsākts kriminālprocess.¹⁷

¹⁴ Kandavas novada bāriņtiesas 2016.gada 23.septembra vēstule. Nr.1-14/909.

¹⁵ Vecumnieku novada bāriņtiesas 2016. gada 23. septembra vēstule Nr. 1-14/594.

¹⁶ Aizkraukles novada bāriņtiesas 2016.gada 3.oktobrīa vēstule Nr.1-15/ 498.

¹⁷ Ķeguma novada bāriņtiesas 2016.gada 19.oktobra vēstule Nr.1-16/270.

valsts valodu, bez naudas līdzekļiem un darba, un, lai atgrieztos atpakaļ uz dzimteni, no tiem atkal prasa naudu ceļa izdevumiem. Paši klienti par cilvēku tirdzniecības upuriem sevi neatzīst un Sociālā dienestā griežas tikai ar lūgumu trūcīgas personas (ģimenes) statusa noformēšanai un pabalstu saņemšanai.²¹

Iepazīstoties ar institūciju sniegtajām atbildēm, redzams, ka lielākoties informāciju par konkrētu cilvēku tirdzniecības gadījumu institūcijām sniegušas citas iestādes – Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments, Valsts policija, konkrētas valsts vēstniecība²². Minētais atbilst arī biedrības “Drošā māja” sniegtajai informācijai, ka lielākajā daļā gadījumu personas sociālā rehabilitācijas pakalpojuma cilvēku tirdzniecības upuriem saņemšanai novirza Valsts policija saistībā ar ierosinātu kriminālprocesu.²³

Atsevišķās vēstulēs institūcijas norādīja uz atšķirīgu procesa virzību. Piemēram, institūcijas norādīja uz cilvēku tirdzniecības gadījuma novēršanu, īstenojot sadarbību ar sociālā rehabilitācijas pakalpojuma sniedzēju.²⁴ Vienā gadījumā tiesībsargs arī saņēma informāciju, ka 2016.gada nogalē personu sociālā rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanas izvērtējamam novirzīja bāriņtiesa, pārstāvot nepilngadīgu ārzemnieku, kas Latvijā ieradies bez likumiskā pārstāvja.²⁵ Savukārt citas pašvaldības Sociālais dienests norādīja, ka persona dienestā vērsās jau pēc galvaspilsētā saņemta sociālās rehabilitācijas pakalpojuma noslēgšanās, un personai tika piešķirts trūcīgas personas statuss un pabalsts.

Kā jau norādīts iepriekš, apstākļi, kādēļ personas vērsušās institūcijās ir dažādi, piemēram, personai nepieciešama palīdzība dzīvesvietas nodrošināšanai vai materiālā palīdzība pamatvajadzību nodrošināšanai (pārtikai, veselības aprūpei, bērnu vajadzību nodrošināšanai u.t.t.). Tāpat persona pati var būt griezusies pēc palīdzības, cita persona sniegusi informāciju par aizdomām par cilvēku tirdzniecības gadījumu, kā arī policijas un robežsardzes darbinieki snieguši informāciju par cilvēku tirdzniecības upuri un lūguši uzsākt sociālo darbu ar personu.

Iegūtā informācija apliecina, ka cilvēku tirdzniecība nav aktuāla tikai atsevišķos Latvijas reģionos vai lielajās pilsētās, kā to atsevišķās atbildēs ir norādījušas pašvaldības. Cilvēku tirdzniecības gadījumi ir atpazīti dažādos Latvijas novados un pilsētās. Turklāt cilvēku tirdzniecības upuri ir nonākuši institūcijas redzeslokā dažādās procesa stadijās, gan pēc kriminālprocesa ierosināšanas vai pēc sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanas, gan arī pirms par konkrēto gadījumu ir uzzinājusi kāda cita organizācija vai arī pirms persona ir tikusi pakļauta cilvēku tirdzniecībai. Tomēr šādi gadījumi, kad aptaujātās pašvaldību institūcijas cilvēku tirdzniecības upurus būtu atpazinušas un novirzījušas sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanai, ir ļoti reti. No aptaujāto institūciju atbildēm arī ir secināms, ka pieejamais atbalsts pašvaldībās atšķiras. Tāpat arī atšķiras rīcības modeļi, institūcijām saņemot informāciju par cilvēku tirdzniecības gadījumu.

Saskaņā ar “Eiropas Savienības Stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai” Eiropas Savienības dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka tiek izveidoti oficiāli funkcionāli valstu konsultēšanas mehānismi (*National Referral Mechanism*). Šo mehānismu ietvaros jāapraksta procedūras, lai labāk identificētu upurus, viņus konsultētu un viņiem sniegtu aizsardzību un

²¹ Daugavpils pilsētas pašvaldības iestādes “Sociālais dienests” 2016.gada 3.oktobra vēstule.

²² Daugavpils novada Skrudalienes bāriņtiesas 2016.gada 2.decembra vēstule Nr.1-14/596.

²³ Biedrības “Drošā māja” 2016.gada 10.oktobra vēstule Nr.5-1/21.

²⁴ Piemēram, Liepājas pilsētas Sociālā dienesta atbilde.

²⁵ Daugavpils pilsētas bāriņtiesas 23.11.2016.Nr.1-14/ 5904

palīdzību; tajos jāiesaista visas attiecīgās valsts iestādes un pilsoniskā sabiedrība. Jāiekļauj arī kritēriji upuru identifikācijai, ko izmantotu visas iesaistītās puses.²⁶

Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnēs 2014.–2020.gadam iekļautais 29.uzdevums paredz valstij pilnveidot nacionālo konsultēšanas mehānismu, lai labāk identificētu cilvēku tirdzniecības upurus, viņus konsultētu un sniegtu viņiem aizsardzību un palīdzību. Minētā uzdevuma izpildei tika noteikts 2014.gads, kā atbildīgo institūciju nosakot Iekšlietu ministriju, iesaistot darbā arī Tieslietu, Labklājības, Ārlietu, Veselības, Izglītības un zinātnes ministrijas, kā arī Ģenerālprokuratūru, nevalstiskās organizācijas un pašvaldības. Ar Nacionālā konsultēšanas mehānisma palīdzību iesaistītās puses pilda savus pienākumus pasargāt cilvēku tirdzniecības upuru cilvēktiesības, saskaņojot savus pūliņus stratēģiskā sadarbībā ar pilsonisko sabiedrību. Īsāk skaidrojot, nacionālais konsultēšanas mehānisms noteic, kādas darbības ir veicamas katrā individuālā cilvēku tirdzniecības gadījumā, skaidro posmus, kādā sniedzama palīdzība, noteic atbildīgās personas un institūcijas katrā sadarbības posmā, un noteic veidu, kādā palīdzība ir sniedzama.²⁷

Latvijā normatīvais regulējums definē cilvēku tirdzniecības jēdzienu un noteic nodarījuma krimināli sodāmo raksturu. Tāpat arī normatīvo aktu līmenī ir noteikti pamatprincipi palīdzības sniegšanai, skaidrotas institūcijas, kas veic formālu cilvēku tirdzniecības upura identificēšanu, noteikti kritēriji sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanai un norisei. Tāpat politikas plānošanas dokumentu ietvaros ir izvirzīti mērķi cilvēku tirdzniecības apkarošanai Latvijas ietvaros. Savukārt vairāki metodiskie materiāli vadlīniju veidā cenšas precizēt atsevišķu institūciju rīcības modeļus saskarsmē ar potenciālo cilvēku tirdzniecības upuri.

Vairākās valstīs Nacionālais konsultēšanas mehānisms tiek ietverts kopīga dokumenta veidā, vienkopus definējot institūciju kompetenci un skaidrojot veicamo rīcību. Latvijā, kā jau norādīts iepriekš, liela daļa no informācijas, kas būtu ietverama šādā dokumentā, ir iekļauta virknē dažādu normatīvo aktu un informācijas avotu, kam ir dažāds juridiskais spēks un atpazīstamība atbildīgo institūciju vidū. Arī daudzas no aptaujātajām institūcijām norādīja, ka vienotas metodikas izstrāde valsts līmenī sniegtu izpratni, kā būtu jārīkojas un veicinātu praksē cilvēku tirdzniecības gadījumu identificēšanu.²⁸ Metodikas izstrādē arī būtu nepieciešams iesaistīt darbiniekus no sociāliem dienestiem, lai izstrādātā metodika būtu praktiski pielietojama sociālajos dienestos ar reāli pieejamiem resursiem.²⁹ Kāda no pašvaldībā vēl konkrētāk pauda viedokli, ka metodikas trūkums ir jūtams, jo aizdomu gadījumā nav īsti skaidrs, kā rīkoties, ko darīt un kur vērsties.

Nepastāvot vienotam formālam konsultēšanas mehānismam, tiesībsargs vēlējās apzināt, vai esošais mehānisms vairāku normatīvo aktu un metodisko materiālu veidā ir pietiekami pārskatāms institūcijām, kuras potenciāli to var piemērot praksē. Līdzšinējā institūciju pieredze atbalsta sniegšanā ir salīdzinoši neliela, turklāt no institūciju sniegtajām atbildēm ir redzams, ka ne vienmēr ir tūlītēji skaidrs, kā rīkoties ar saņemto informāciju. Ievērojot minēto, pirmšķietami ir secināms, ka institūcijām ir nepieciešamas papildu vadlīnijas starpinstitūciju

²⁶ Projekts "Novēršot cilvēku tirdzniecību un fiktīvās laulības: daudzozaru risinājums". Metodiskais materiāls: Eksploatatīvo fiktīvo laulību mazināšana: multiplikatoru apmācības, 24.lpp.

²⁷ Skat.County Administrative Board of Stockholm. National Referral Mechanism: Protecting and supporting victims of Trafficking in Human Beings in Sweden. Report: 2016.

²⁸ Piemēram, Vecumnieku novada Sociālā dienesta 2016.gada 30.septembra vēstule Nr.1-14/234, Viesīte novada Sociālā dienesta 2016.gada 18.augusta vēstule Nr.1-5/164.

²⁹ Strenču novada Sociālā dienesta sniegtā atbilde.

sadarbības īstenošanai cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanā. Tomēr, lai izdarītu plašākus secinājumus par institūciju sagatavotību darbam ar cilvēku tirdzniecības upuriem, papildus ir apzināmi arī citi apstākļi, kā vien atsevišķu pašvaldību pieredze.

Vērtējot būtiskākos apstākļus, kas var ietekmēt nepieciešamās palīdzības sniegšanu institūcijas darbinieku saskarsmē ar cilvēku tirdzniecības jautājumu, jāatzīmē:

- 1) institūcijas darbinieku izpratne par cilvēku tirdzniecības būtību un spēja atpazīt iespējamās cilvēku tirdzniecības pazīmes un riskus saskarsmē ar institūcijas klientiem;
- 2) institūcijas darbinieku izpratne par cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzības mehānismiem, starpinstitūciju sadarbību personai nepieciešamās palīdzības saņemšanai.
- 3) institūcijas darbinieka izpratne un interese par cilvēku tirdzniecības riskiem konkrētās pašvaldības teritorijā, klientu uzticības iegūšana un aktivitāte klientu informēšanā par cilvēku tirdzniecības riskiem.

Atbilstoši arī turpmākajā vērtējumā ir izdalīti atšķirīgi aspekti, uz ko aptaujā ir norādījušas aptaujātās institūcijas.

Institūciju darbinieku izglītība cilvēku tirdzniecības identificēšanas jautājumos

Vērtējot institūciju izpratni par savu lomu cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas sistēmā, kā viens no kritērijiem ir vērtējama institūcijas darbinieku apmācība. Arī Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam tiek uzsvērts, ka “ļoti svarīgi ir veicināt to speciālistu izpratni par cilvēku tirdzniecību, cilvēku tirdzniecības riskiem un sekām, esošo un potenciālo cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu, kuri ikdienā visbiežāk saskaras ar cilvēku tirdzniecības riskam visbiežāk pakļautajiem sabiedrības locekļiem.” Prasības nodrošināt speciālistu apmācību noteic arī Eiropas Savienības direktīvas normas. Proti, ka ierēdņiem vai amatpersonām, kas varētu nonākt saskarē ar cilvēku tirdzniecības upuriem vai potenciāliem upuriem, būtu jānodrošina atbilstīgas mācības, lai viņi varētu identificēt cietušās personas un strādāt ar tām. Vajadzētu veicināt, ka šo pienākumu gūt apmācību piemēro personām, kas pieder pie šādām kategorijām, gadījumos, kad pastāv iespēja, ka tās varētu saskarties ar cietušajiem – policistiem, robežsargiem, imigrācijas iestāžu ierēdņiem, prokuroriem, advokātiem, tiesnešiem un tiesu ierēdņiem, darba inspektoriem, sociālās, bērnu un veselības aprūpes personālam un konsulārajiem darbiniekiem, bet atkarībā no vietējiem apstākļiem tas varētu attiekties arī uz citām valsts ierēdņu vai amatpersonu grupām, kuras savā darbā varētu saskarties ar cilvēku tirdzniecības upuriem.³⁰

Vērtējot informāciju par līdzšinējo apmācību piedāvājumu arī periodā no 2014.-2016.gadam, jāuzsver, ka tikai Rīgas pašvaldībā tās darbiniekiem katru gadu ir pieejamas regulāras apmācības cilvēku tirdzniecības gadījumu identificēšanai.³¹ Savukārt citviet Latvijā apmācības norit kādu konkrētu projektu ietvaros, ko valsts rīko sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām, piesaistot galvenokārt ārvalstu finansējumu. Vairākas no bāriņtiesām arī norādīja par to, ka atsevišķas lekcijas par konkrēto tematu ir apmeklētas bāriņtiesu darbinieku pilnveides semināros, ko organizē Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija sadarbībā ar biedrību “Patvērums “Drošā māja””. Saskaņā ar sniegto informāciju arī Labklājības ministrijas izstrādātā apmācību programma par bērnu tiesību aizsardzību ietvēra jautājumus par cilvēku tirdzniecību.³² Tikai ļoti nedaudzas pašvaldības norādīja, ka ir pašas individuāli aicinājušas uz pašvaldību lektoros par konkrēto tēmu.

Atsevišķi sociālie dienesti uzsvēra, ka zināšanas par cilvēku tirdzniecības tematiku ir apgūtas augstākās izglītības iegūšanas laikā. Saskaņā ar apzināto informāciju kurss “Cilvēktirdzniecība. Problēmas un risinājumi” 40 mācību stundu apmērā tiek nodrošināts Liepājas Universitātē³³, savukārt Latvijas Universitātē maģistrantūras 32 mācību stundu kursā

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvas Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, 25. apsvērums.

³¹ Kopš 2010.gada Rīgas pašvaldība īsteno projektu „Preventīvie pasākumi cilvēku tirdzniecības mazināšanai”, kuras ietvaros katru gadu tiek piedāvātas apmācības pašvaldības iestāžu darbiniekiem. Minētajam nolūkam no pašvaldības budžeta tiek piešķirti aptuveni 3500 *euro* gadā. Piemēram, 2015.gadā apmācībās piedalījušies 20 pašvaldības policisti un 85 sociālie darbinieki un skolu sociālie pedagogi.

³² GRETA, “Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.11.

³³ Liepājas pilsētas domes Sociālā dienesta atbilde.

Apkopojot rezultātus, tika konstatēts, ka 46% bāriņtiesu³⁵ un 36,5% sociālo dienestu³⁶ neviens no darbiniekiem līdz 2016.gada rudenim nebija apmeklējis mācības par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. No tiem 9% bāriņtiesu³⁷ un aptuveni 5% sociālo dienestu³⁸ apliecināja, ka mācību apmeklējums ir paredzēts 2016.gada nogalē un 2017.gada sākumā. Savukārt aptuveni 13% bāriņtiesu³⁹ un aptuveni 4% sociālo dienestu⁴⁰ vispār nesniedza atbildes uz uzdoto jautājumu, kas visticamāk ļauj izdarīt secinājumus par mācību apmeklējumu arī šajās pašvaldībās.

Jāatzīmē, ka visas Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles sniedza informāciju, ka to darbinieki nav piedalījušies apmācībās par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu. Vienlaikus tika norādīts, ka ir nepieciešamas kvalitatīvas aģentūras darbinieku apmācības cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanā.

Vaicātas par šķēršļiem apmācību līdzšinējam apmeklējumam, aptaujātās pašvaldības pamatā norādīja uz to, ka konkrētā tēma nav aktuāla ikdienas darbā, un darbinieku apmācībai tiek izvēlētas ikdienas darbā aktuālākas apmācību tēmas. Tāpat, piemēram, atbildē tika norādīts, ka pašvaldība atrodas Pierīgā, kur situācija cilvēku tirdzniecībā nav tik aktuāla.⁴¹ Atsevišķas pašvaldības atbildēs norādīja arī uz ģeogrāfisko pieejamību, uzsverot, ka vairums apmācību notiek Rīgā, nevis Latvijas reģionos. Kā šķērslis mācību apmeklējumam tika norādīts arī informācijas trūkums par konkrētām apmācību iespējām, kā arī iestādes noslogotība. Piemēram, kāda no institūcijām pauda viedokli, ka, ņemot vērā noslodzi Sociālajos dienestos un pieaugušo pienākumu klāstu, ir grūti atrast darbiniekus, kuri sagatavotos darba jomai, kurai vismaz uz šo brīdi ir mazs pielietojums. Tāpat arī tika pausti viedokļi, ka, iespējams trūkst informācijas par iespējām apmeklēt kādas apmācības.

³⁵ Limbažu pilsētas, Limbažu novada pašvaldības Skultes un Vidrižu pagastu, Katvaru un Umurgas pagastu, Limbažu, Viļķenes un Pāles pagastu, Viļakas novada, Zilupes novada, Mērsraga novada, Neretas novada, Ogres novada pagastu, Salacgrīvas novada, Jaungulbenes novada, Jaunjelgavas novada, Saldus novada, Jūrmalas pilsētas, Saulkrastu novada, Kārsavas novada, Kokneses, Krāslavas novada, Ķeguma novada, Ķekavas novada, Daugavpils novada Višķu pagasta, Durbes novada, Gulbenes novada Litenes pagasta, Lizuma pagasta, Rankas pagasta, Ikšķiles novada, Alojās novada, Strenču novada, Tukuma novada, Varakļānu novada, Alsungas novada, Baltinavas novada, Balvu novada, Bauskas novada, Pāvilostas novada, Pļaviņu novada, Priekules novada, Priekuļu novada Liepas pagasta, Priekuļu pagasta, Raunas novada, Rēzeknes novada Maltas pagasta, Vērēmu pagasta, Riebiņu novada, Rucavas novada, Rundāles novada, Siguldas novada, Jelgavas pilsētas, Apes novada, Auces novada, Baldones novada, Vecumnieku novada, Alūksnes novada, Engures novada, Kandavas novada, Jelgavas novada, Mārupes novada, Līgatnes novada bāriņtiesas.

³⁶ Viesītes novada, Zilupes novada, Ķeguma novada, Ķekavas novada, Krustpils novada, Krimuldas novada, Nīcas novada, Pārgaujas novada, Priekules novada, Raunas novada, Rēzeknes novada, Ropažu novada, Rugāju novada, Limbažu novada, Lubānas novada, Rundāles novada, Mālpils novada, Mērsraga novada, Durbes novada, Ērgļu novada, Jēkabpils novada, Iecavas novada, Kārsavas novada, Jaunpiebalgas novada, Jaunpils novada, Ādažu novada, Baltinavas novada, Bauskas novada, Brocēnu novada, Burtnieku novada, Carnikavas novada, Salas novada, Saulkrastu novada, Strenču novada, Tērvetes novada, Vaiņodes novada, Ventspils novada, Vecumnieku novada sociālie dienesti.

³⁷ Līgatnes novada, Viļakas novada, Mārupes novada, Jelgavas novada, Kandavas novada, Engures novada, Alūksnes novada, Vecumnieku novada, Apes novada, Auces novada, Baldones novada bāriņtiesas.

³⁸ Rundāles novada, Burtnieku novada, Carnikavas novada, Strenču novada, Vecumnieku novada sociālie dienesti.

³⁹ Lubānas novada, Jaunpiebalgas novada, Salas novada, Skrīveru novada, Krimuldas novada, Lielvārdes novada Lielvārdes, Aizputes novada, Daugavpils novada Līksnas, Garkalnes novada, Gulbenes pilsētas, Iecavas novada, Valkas novada, Ādažu novada, Dagdas novada, Jēkabpils pilsētas. Savukārt Rīgas pilsētas bāriņtiesa atbildē norādīja, ka darbinieki tiek informēti par apmācību sniegšanu, taču pēc būtības netiek veidota statistika, līdz ar to nebija iespējams izdarīt konkrētu secinājumu par mācību apmeklējumu.

⁴⁰ Krāslavas novada, Jēkabpils pilsētas, Jūrmalas pilsētas, Amatas novada, Sējas novada pašvaldības.

⁴¹ Ādažu novada Sociālā dienesta 13.oktobra vēstule Nr.1 - 3 / 133.

Savukārt iestādes, kas norādīja, ka mācības ir iepriekš apmeklētas, lielākoties vērtēja apmācību piedāvājumu kā apmierinošu. Atsevišķas no mācībām izpelnījās sevišķi augstu novērtējumu no to apmeklētāju puses. Piemēram, atsevišķas no iestādēm norādīja, ka tieši pēc mācību apmeklējuma tās ir guvušas impulsu cilvēku tirdzniecības jautājumu aktualizēšanai darbā ar klientiem, redzot iespēju savam pienesumam preventīvajā darbā.⁴² Vienlaikus atsevišķas institūcijas arī norādīja, ka mācības reģionos būtu nepieciešamas biežāk, lai tās varētu apmeklēt plašāks iestāžu darbinieku skaits.

Izvērtējot situāciju 2016.gada nogalē konstatējams, ka situācija ir mainījies salīdzinoši nedaudz, un arī šobrīd plašu un mērķtiecīgu apmācību organizēšanu ierobežo budžeta finansējums.

Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam tika apzināti vairāki iepriekšējā plānošanas periodā pieļauti trūkumi izglītošanas darbā. Proti, tika norādīts, ka nav piešķirti valsts budžeta līdzekļi speciālistu apmācību organizēšanai, netiek organizētas speciālistu apmācības Latvijas reģionos, kā arī atbildība par speciālistu apmācību galvenokārt uzlikta nevalstiskajām organizācijām.⁴³ Saskaņā ar Ministru kabineta Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014. – 2020.gadam 4.uzdevumu Valsts policijai kā atbildīgajai institūcijai (iesaistot: Iekšlietu ministriju, Ārlietu ministriju, Labklājības ministriju, Ekonomikas ministriju, Tiesībsarga biroju, nevalstiskās organizācijas, pašvaldības) ir paredzēts pienākums veikt Valsts policijas un pašvaldības policijas darbinieku, robežsargu, prokuroru, sociālo darbinieku, konsulāro amatpersonu, darba inspektoru, bāriņtiesu, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes darbinieku, tūrisma sektorā iesaistīto personu apmācību par cilvēku tirdzniecību un bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem. Minētā uzdevuma izpildei tika norādīts nepieciešamais finansējums no 2015.gada un turpmāk ik gadu piešķirt 4098 *euro*.⁴⁴ Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas sniegto informāciju, finansējums valsts politikas plānošanas dokumenta “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam” īstenošanai iesaistīto valsts iestāžu budžetos netiek izdalīts kā atsevišķa pozīcija. Papildu finansējums jaunās politikas iniciatīvas “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pasākumi” īstenošanai netika piešķirts no valsts puses, un “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam” noteiktie uzdevumi ir jāveic esošā budžeta ietvaros (arī attiecībā uz 4.uzdevuma izpildi). Vienlaikus gan jānorāda, ka pozitīvi ir vērtējama Iekšlietu ministrijas aktivitāte dalībā starptautiskos projektos, gan piesaistot minēto funkciju veikšanai ārvalstu finansējumu, gan nodrošinot līdzfinansējumu no valsts budžeta. Saskaņā ar sniegto informāciju Iekšlietu ministrija 2016.gadā no valsts budžeta nodrošināja 66 160 *euro* finansējumu projekta HESTIA aktivitāšu īstenošanai. Savukārt projekta STROM II ietvaros 2016.gadā no valsts budžeta Iekšlietu ministrija nodrošināja finansējumu 5 239 *euro* apmērā.⁴⁵

Ievērojot minēto, faktiski apmācības joprojām notiek tikai atsevišķu projektu un nevalstisko organizāciju aktivitāšu ietvaros. Arī šobrīd nav iespējams runāt par plānveidīgu valsts politiku apmācību programmu īstenošanai konkrētajām institūcijām.

⁴² Skat. nodaļu “Institūciju aktivitāte klientu informēšanā par cilvēku tirdzniecības jautājumiem”.

⁴³ Ministru kabineta Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam, pieejamas: <http://cilvektirdznieciba.lv/lv/pamatnostadnes/7>, 20.-21.lpp.

⁴⁴ Turpat, 45.lpp.

⁴⁵ Iekšlietu ministrija. Informācija par Latvijas paveikto cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā 2015.gadā 2017.gada Ziņojuma par cilvēku tirdzniecību (2017 Trafficking in Persons Report) sagatavošanai, 2016.

Atbilstoši sniegtajai informācijai, tikai Rīgas pašvaldība līdz šim ir finansiāli atbalstījušas apmācību īstenošanu pašvaldības darbiniekiem cilvēku tirdzniecības jomā. Jāuzsver, ka likums "Par pašvaldībām" noteic pašvaldībām noteiktas funkcijas gan bērnu tiesību aizsardzības, gan sociālās palīdzības sniegšanas jomā, kuru īstenošanai nozīmīga ir arī iestāžu darbinieku kvalifikācija.

Apzinoties, ka pašvaldību finansiālās iespējas būtiski atšķiras, pašvaldības tomēr aicināmas pievērst uzmanību savu iestāžu darbinieku izglītībai darbā ar vismazāk aizsargājamām cilvēku grupām, un apsvērt iespēju sadarboties ar nevalstiskajām organizācijām darbinieku kvalifikācijas pilnveidē.

Tāpat arī būtu veicināma informācijas apmaiņa par apmācību nepieciešamību starp pašvaldībām un atbildīgajām institūcijām. Jāuzsver, ka kopumā statistikas apkopošana par apmācību pieejamību būtu noderīgs rīks valsts politikas izstrādē. Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA ir aicinājusi valdību izveidot un uzturēt visaptverošu statistikas sistēmu cilvēku tirdzniecības jautājumos⁴⁶, un būtu aicināms šajā sistēmā ietvert arī informāciju par izglītošanas aktivitātēm un sasniegto mērķauditoriju.

Šajā pētījumā apzinātā informācija apliecina, ka pašvaldību bāriņtiesu un sociālo dienestu darbiniekiem, un vēl jo vairāk – Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu darbiniekiem trūkst iespēju iegūt zināšanas par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. Tiesībsargs aicina nodrošināt nozares ministrijas ar pietiekamiem resursiem regulāru un visaptverošu apmācību īstenošanai iestāžu darbiniekiem, apzinot arī sadarbības iespējas pašvaldību ietvaros.

⁴⁶ GRETA, "Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.12.

Informatīvo materiālu pieejamība

Aptaujas ietvaros, vērtējot informācijas pieejamību aptaujātajām institūcijām, tiesībsargs vēlējas uzzināt, kurus no informatīvajiem materiāliem institūcijas atpazīst un ir izmantojušas darbā.

Pozitīvi ir vērtējama valsts informatīvā resursa par cilvēku tirdzniecības mazināšanas tēmu un aktualitātēm Latvijā – www.cilvektirdznieciba.lv – darbība. Mājaslapā tiek apkopotas gan aktuālākās ziņas par valsts politikas īstenošanu, gan plašsaziņas līdzekļos publicētā informācija. Tāpat arī mājaslapā apkopoti līdz šim sagatavotie informatīvie materiāli dažādu jomu speciālistiem. Jāatzīmē, ka laika posmā kopš 2014.gada ir izstrādāti vairāki informatīvie materiāli, kas gatavoti konkrēti pašvaldību iestādēm. Tā 2014.gada decembrī sagatavotas “Vadlīnijas darba ņēmēju migrantu ļaunprātīgas pieņemšanas darbā, ekspluatācijas un tirdzniecības novēršanai Baltijas jūras reģionā”⁴⁷; Labklājības ministrija ir izstrādājusi “Metodiskos ieteikumus pašvaldību sociālajiem dienestiem par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuriem”, 2015.gadā izstrādāts “Metodiskais materiāls sociālajiem darbiniekiem par cilvēku tirdzniecības mazināšanu”⁴⁸. Jau pēc tiesībsarga aptaujas noslēgšanās 2016.gada nogalē publicēts "Ekspluatatīvo fiktīvo laulību mazināšana: multiplikatoru apmācības" metodiskais materiāls.⁴⁹ Vairāki informatīvie materiāli ir gatavoti Baltijas jūras reģiona valstīm kopīgas sadarbības ietvaros: piemēram, Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāta 2015.gada rokasgrāmata "Starptautiskā bērnu aizsardzība: praktiskās vadlīnijas speciālistiem, kuri uzrauga bērnus, kas šķērso robežas, un atbildīgajām valsts amatpersonām", kā arī Baltijas jūras valstu Padomes un Iekšlietu ministrijas 2016.gada vadlīnijas pašvaldībām "Stiprinot pašvaldību darbību pret cilvēku tirdzniecību".

Tikmēr plašāka informācija būtu nodrošināma nevalstisko organizāciju, kurām deleģētas funkcijas sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanā, mājaslapās. Piemēram, atverot biedrības “Resursu centrs sievietēm “Marta”” mājaslapu, neizdevās atrast informāciju par to, ka biedrība nodrošinātu valsts sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem. Tā vietā ir pieejama tikai informācija par atbalsta tālruni, kā arī vispārīgi norādīts, ka biedrībā var saņemt sociālā darbinieka, psihologa, psihoterapeita, jurista un citu speciālistu konsultācijas. Plašāka informācija par cilvēku tirdzniecību ir pieejama biedrības „Patvērums „Drošā māja”” mājaslapā, atverot šķirkli par cilvēku tirdzniecību. Mājaslapā arī ir norādīta informācija par biedrības diennakts uzticības tālruni cilvēku tirdzniecības mazināšanai, kā arī citām iestādēm, kur iespējams vērsties pēc palīdzības. Tomēr arī šī organizācija savā mājaslapā nav norādījusi, ka nodrošina valsts nodrošināto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību, nav sniegta informācija par pakalpojuma saturu. Tiesībsargs rosinātu abas nevalstiskās organizācijas steidzami atjaunot mājaslapās pieejamo informāciju, raksturojot palīdzības saturu un pakalpojuma piešķiršanas procesu. Tiesībsargs arī aicinātu biedrības iespēju robežās papildināt mājaslapas, norādot informāciju, kas būtu adresēta konkrēti

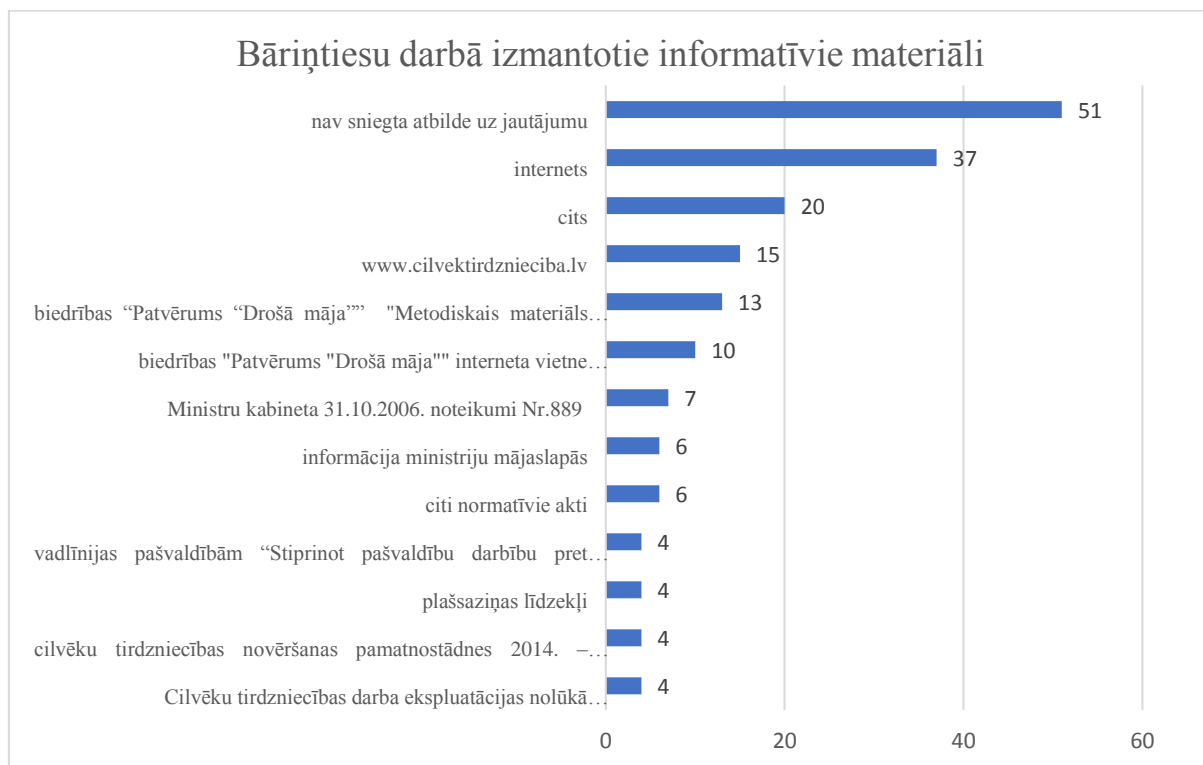
⁴⁷ “Vadlīnijas darba ņēmēju migrantu ļaunprātīgas pieņemšanas darbā, ekspluatācijas un tirdzniecības novēršanai Baltijas jūras reģionā” izstrādātas ES un Zviedru institūta finansēto ADSTRINGO projektu ietvaros.

⁴⁸ Metodiskais materiāls izstrādāts projekta „Multidisciplināras iniciatīvas cilvēku tirdzniecības ierobežošanai” ietvaros, ko finansiāli atbalsta Islande, Lihtenšteina un Norvēģija. Materiālu sagatavoja biedrība “Patvērums “Drošā māja””.

⁴⁹ Materiāls izstrādāts projekta “Novēršot cilvēku tirdzniecību un fiktīvās laulības: daudznozaru risinājums” HESTIA ietvaros. Projekts īstenots ar Eiropas Komisijas finansiālu atbalstu.

institūciju darbiniekiem, tādējādi veicinot organizāciju atpazīstamību Latvijas reģionos un veicinātu starpinstitūciju sadarbību Latvijas ietvaros.

Informācijas apkopošana internetā ir noderīga, izvērtējot arī institūciju sniegtās atbildes uz jautājumu par izmantotajiem informācijas avotiem. Tā, piemēram, visas Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles norādīja, ka nepieciešamības gadījumā informācija tiktu meklēta internetā, sīkāk neprecizējot konkrētas vietas.

Iepazīstoties ar bāriņtiesu sniegtajām atbildēm, vispirms jāuzsver, ka liels skaits bāriņtiesu vispār izvēlējās neatbildēt uz uzdoto jautājumu. Tāpat kā Nodarbinātības valsts aģentūra, arī bāriņtiesas pamatā norādīja, ka nepieciešamā informācija tiktu meklēta internetā. Atsevišķas bāriņtiesas papildus izdalīja valsts informatīvo resursu par cilvēku tirdzniecības mazināšanas tēmu un aktualitātēm Latvijā www.cilvektirdznieciba.lv (12% aptaujāto bāriņtiesu) un biedrības "Patvērums "Drošā māja"" interneta vietni (8% aptaujāto bāriņtiesu). No konkrētiem metodiskajiem materiāliem, bāriņtiesas atbildēs identificēja biedrības "Patvērums "Drošā māja"" "Metodisko materiālu sociāliem darbiniekiem par cilvēku tirdzniecības mazināšanu" (10% aptaujāto bāriņtiesu) un "Vadlīniju darba ņēmēju migrantu ļaunprātīgas pieņemšanas darbā, eksploatācijas un tirdzniecības novēršanai Baltijas jūras reģionā" (3% aptaujāto bāriņtiesu). Uz Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumiem Nr.889 norādīja 5,5% aptaujāto bāriņtiesu.

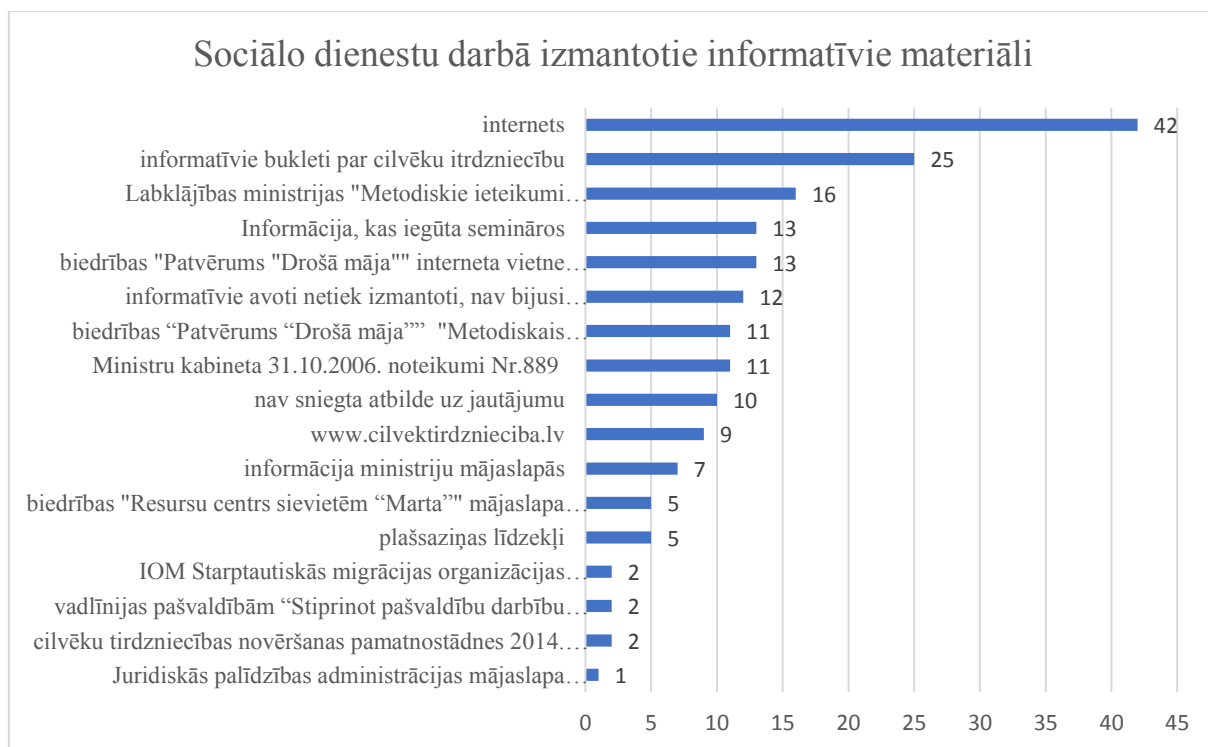
Dažādie interpretāciju slāņi apgrūtina bērnu tirdzniecības atšķiršanu no citām eksploatācijas formām. Īpaši sarežģīti ir izprast to, kuri bērni ir riska grupā, un noteikt cilvēku tirdzniecības gadījumus, tostarp veikt apsteidzošu identifikāciju pirms eksploatācijas sākuma vai pirms robežas šķērsošanas.⁵⁰ Jāatzīmē, ka šobrīd nav pieejami informatīvie materiāli, kas skaidrotu iespējamās starpinstitūciju sadarbības modeļus konkrēti Latvijas bāriņtiesām, un ir pieejami salīdzinoši maz materiālu par cilvēku tirdzniecības jautājumiem konkrēti attiecībā uz

⁵⁰ Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts. Starptautiskā bērnu aizsardzība: praktiskās vadlīnijas speciālistiem, kuri uzrauga bērnus, kas šķērso robežas, un atbildīgajām valsts amatpersonām, 2015. 10.lpp.

nepilngadīgām personām. Kā izņēmums ir minama Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāta 2015.gada rokasgrāmata "Starptautiskā bērnu aizsardzība: praktiskās vadlīnijas speciālistiem, kuri uzrauga bērnus, kas šķērso robežas, un atbildīgajām valsts amatpersonām", kuras, lai gan ir paredzētas salīdzinoši plašam Baltijas jūras valstu Padomes dalībvalstu lokam attiecībā uz migrācijas jautājumiem, vienlaikus arī sniedz ieskatu darbā ar nepilngadīgiem cilvēku tirdzniecības upuriem, kas pamatā var nokļūt bāriņtiesu redzeslokā. Iespējams, šai sakarā būtu apsverama kāda atsevišķu vadlīniju izveide konkrēti bāriņtiesu darbiniekiem un citām amatpersonām darbam ar nepilngadīgām personām.

Ievērojot pētījuma secinājums, ir nepieciešams veikt papildus izpēti saistībā ar cilvēku tirdzniecības identificēšanu un sociālo rehabilitāciju ārpusģimenes aprūpē esošām personām. Atbilstoši biedrības "Resursu centrs sievietēm "Marta"" sniegtajai informācijai, šajās institūcijās cilvēku tirdzniecības riski ir sevišķi augsti, ir izplatīta klaiņošana. Turklāt, ārpusģimenes aprūpes institūcijā ievietoto bērnu likumiski pārstāv institūcijas vadītājs, kas var apgrūtināt bāriņtiesas īstenoto uzraudzību pār bērnu tiesību aizsardzību šajās institūcijās. Arī Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA savā jaunākajā ziņojumā par Latviju ir aicinājusi Latvijas valdību turpināt veikt pētniecisko darbu par cilvēku tirdzniecības jomu, kā izpētes jomas norādot – bērnu cilvēku tirdzniecību, cilvēku tirdzniecību valsts iekšienē un ārvalstnieku cilvēku tirdzniecību Latvijā.⁵¹

Vienlaikus arī iepazīstoties ar atsevišķu bāriņtiesu atbildēm par izmantotajiem informācijas avotiem kopsakarā ar sniegtajām atbildēm par iespējamo rīcības modeli cilvēku tirdzniecības jautājumos, radās iespaids, ka pēc būtības institūcija nav pilnvērtīgi iepazīsinusies ar norādītajiem avotiem, un, iespējams, būtu apsverama noteiktu informatīvo materiālu kopsavilkumu atsevišķa publicēšana.

⁵¹ GRETA, "Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.13.

Salīdzinot ar bāriņtiesām, daudz vairāk pašvaldību sociālo dienestu sniedza atbildi uz konkrēto jautājumu par darbā izmantojamajiem informācijas avotiem. Tāpat arī jāatzīmē, ka sociālie dienesti aptaujas ietvaros norādīja uz plašāku informācijas avotu klāstu, bieži vien uzskaitot vairākus informācijas avotus, ko izmanto. Vienlaikus jāatzīmē, ka tāpat 21% aptaujāto sociālo dienestu, vai nu nesniedza atbildes, vai arī norādīja, ka informatīvos materiālus neizmanto, jo nav bijusi nepieciešamība. Līdzīgi kā bāriņtiesas, arī 40% sociālo dienestu norādīja, ka informāciju par cilvēku tirdzniecību iegūst internetā, tomēr tika norādīts arī konkrētas interneta vietnes – nevalstisko organizāciju mājaslapas, valsts informatīvais resurss par cilvēku tirdzniecības mazināšanas tēmu un aktualitātēm Latvijā www.cilvektirdznieciba.lv, kā arī ministriju mājaslapas.

Salīdzinājumā ar bāriņtiesām sociālajiem dienestiem arī ir pieejams plašāks materiālu klāsts, kas paredzēts konkrēti minēto institūciju darbiniekiem. Piemēram, “Metodiskais materiāls sociāliem darbiniekiem par cilvēku tirdzniecības mazināšanu” un Labklājības ministrijas “Metodiskie ieteikumi pašvaldību sociālajiem dienestiem par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuriem”. Arī šos informatīvos materiālus ir identificējušas institūcijas, un daudzas no tām ir norādījušas, ka informatīvie materiāli ir pieejami arī institūcijas iekšienē.

Jāuzsver, ka attiecībā uz sociālajiem dienestiem ir pieejami arī informatīvie materiāli, kas raksturo iemeslus, saistībā ar kuriem potenciālais cilvēku tirdzniecības upuris visdrīzāk var vērsties pēc atbalsta institūcijā. Tā, piemēram, Labklājības ministrijas izstrādātajos metodiskajos ieteikumos tiek skaidrots, ka būtiskākās cilvēku tirdzniecībā cietušās personas vajadzības, kuru risināšanai tās vērsas sociālajā dienestā ir: 1) fiziskā drošība, izmitināšana un patstāvīga dzīvesvieta; 2) iztikas līdzekļu trūkums; 3) personas apliecināto dokumentu atjaunošana vai izgatavošana; 4) nepieciešamība pēc atbalsta medicīniskās palīdzības saņemšanā; 5) psiholoģiskā palīdzība; 6) informācijas nepieciešamība par tās tiesībām un iespējām saņemt pakalpojumus; 7) atbalsts izglītības vai nodarbinātības jautājumu risināšanā.⁵² Jāuzsver, ka līdzīga veida analīze būtu jāveic arī attiecībā uz citām institūcijām, jo vismaz tiesībsarga aptaujas ietvaros aptaujātās bāriņtiesas ļoti atšķirīgi identificēja iespējamus apstākļus, kuros institūcijas uzmanības lokā varētu nonākt cilvēku tirdzniecības gadījumi.

Vienlaikus tiesībsargs aicinātu pievērst uzmanību nepieciešamībai periodiski atjaunot pieejamos metodiskos materiālus, vai vismaz pirms lejuplādes norādīt uz iespējamām normatīvo aktu izmaiņām vai praksē konstatētiem problēmjautājumiem institūciju sadarbībā. Sevišķi aktuāla nepieciešamība informatīvo materiālu pārskatīšanai varētu būt saistībā ar 2017.gadā plānotajiem grozījumiem Ministru kabineta noteikumos Nr.889 “Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri”.

⁵² Labklājības ministrija “Metodiskie ieteikumi pašvaldību sociālajiem dienestiem par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuriem”, 9.-11.lpp.

Informatīvā atbalsta pieejamība

Aptaujas ietvaros tiesībsargs institūcijām uzdeva jautājumus par informatīvā atbalsta pieejamību darbā par cilvēku tirdzniecības jautājumiem, vēloties identificēt, kuras institūcijas pašvaldības redz kā padomdevējus cilvēku tirdzniecības gadījumu risināšanā. Ar minēto jautājumu tiesībsargs primāri vēlējās apzināt sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzēju atpazīstamību pašvaldībās. Tiesībsarga ieskatā, tieši šīs nevalstiskās organizācijas, kurās nelielas organizācijas ietvaros viskoncentrētāk ir apkopoti speciālisti konkrēti cilvēku tirdzniecības palīdzības sniegšanas jautājumos, var visprecīzāk informēt bāriņtiesu un sociālos darbinieku par iespējamiem rīcības modeļiem konkrēta cilvēku tirdzniecības gadījuma risināšanā. Turklāt abas nevalstiskās organizācijas, kas šobrīd nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem, uztur arī informatīvos tālruņus atbalsta sniegšanai cilvēku tirdzniecības upuriem.

Savukārt attiecībā uz Nodarbinātības valsts aģentūras filiālēm, pastāvot centralizētas institūcijas modelim, salīdzinoši lielāka iespēja ir nodrošināt veiksmīgu informācijas apmaiņu iestādes iekšienē, piemēram, nosakot iekšēju koordinātoru institūcijas iekšienē. Konkrētajā gadījumā šādu vērtējumu apstiprināja arī tas, ka institūcijas filiāles sniedza vienotas atbildes par atbalsta pieejamību, kā pamata sadarbības partneri identificējot nevalstiskās organizācijas, kas deleģējuma ietvaros sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

Tomēr sniegtās atbildes norāda, ka liela daļa institūciju, kā primāro sadarbības partneri identificē valsts un pašvaldību policiju, tādējādi pamatā saskatot nodarījuma krimināli sodāmo raksturu. Jo sevišķi šāda atbilde bija izplatīta pašvaldību bāriņtiesu vidū, kur valsts policiju kā institūciju, pie kuras vērstos pēc informatīvā atbalsta, norādīja 44% aptaujāto bāriņtiesu, savukārt aptuveni 6% bāriņtiesu norādīja, ka informatīvo atbalstu meklētu pašvaldības policijā. Jāuzsver, ka lai gan daudzas institūcijas vienlaikus norādīja vairākus informācijas meklēšanas ceļus, salīdzinoši izplatīta bija atbilde, kurā kā šāda institūcija informatīvā atbalsta saņemšanai tika norādīta tikai Valsts policija.

Jāuzsver, ka tiesībsargs nav iepriekš pētījis policijas darbinieku kompetenci un izpratni par cilvēku tirdzniecības atbalsta mehānismiem, taču jāuzsver, ka Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA savā ziņojumā par Latviju ir kritizējusi policijas darbinieku apmācību trūkumu noteiktās cilvēku tirdzniecības jomās.⁵³ Līdz ar to jebkurā gadījumā institūcijas sadarbībai primāri būtu aicināmas sazināties konkrēti ar Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldi, kurā darbojas speciālisti konkrēti cilvēku tirdzniecības jomā.⁵⁴

Salīdzinoši nevalstiskās organizācijas informatīvā atbalsta sniegšanai norādīja aptuveni 33% bāriņtiesu, turklāt jāuzsver lielās atšķirības abu nevalstisko organizāciju atpazīstamībā bāriņtiesu starpā. Šeit arī jāatzīmē, ka uz aptaujas veikšanas brīdi 2016.gada otrajā pusē sociālās rehabilitācijas pakalpojumu valsts deleģējuma ietvaros nodrošināja tikai biedrība “Resursu centrs sievietēm “Marta””, kuru kā institūciju, pie kuras vērstos pēc informatīvā atbalsta, norādīja tikai 6% aptaujāto bāriņtiesu.

⁵³ GRETA, “Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.29. , p.40.

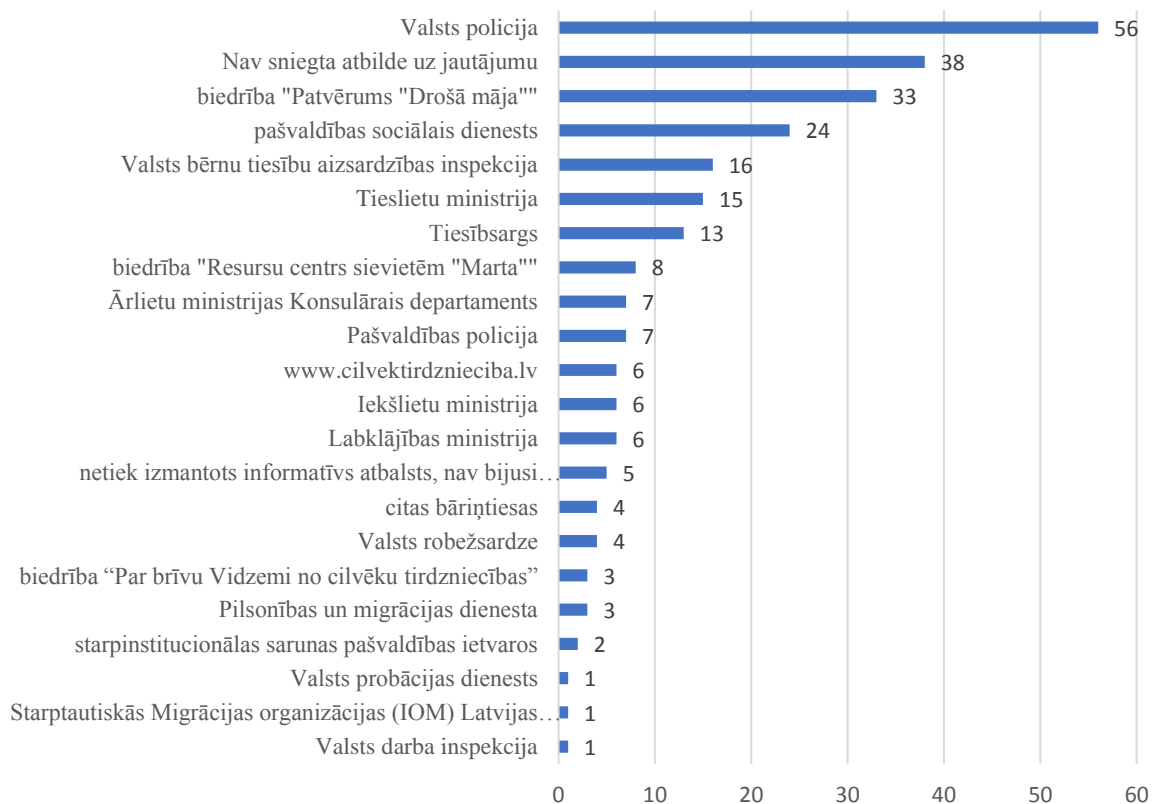
⁵⁴ Skat. Valsts informatīvais resurss par cilvēktirdzniecības mazināšanas tēmu un aktualitātēm Latvijā <http://www.cilvektirdznieciba.lv/lv/kur-meklet-palidzibu>.

Bāriņtiesu sniegtās atbildes arī norādīja uz institūcijām, kuras tās regulāri izmanto nepieciešamā informatīvā atbalsta saņemšanai citos ar to darbību saistītos jautājumos. Bāriņtiesas plaši norādīja uz sadarbību ar konkrētās pašvaldības sociālo dienestu (19% aptaujāto institūciju), un jāuzsver, ka šāda norāde no bāriņtiesu puses bija daudz biežāka, nekā to attiecībā uz bāriņtiesām norādīja sociālie dienesti. Tāpat salīdzinoši liels skaits institūciju norādīja uz Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju (13% aptaujāto institūciju), kas ir izskaidrojams gan ar inspekcijas lomu bāriņtiesu darba uzraudzībā, gan organizējot seminārus bāriņtiesu darbinieku kvalifikācijas pilnveidei. Proti, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija ir Labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas nodrošina normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību un kontroli bērnu tiesību aizsardzības un bāriņtiesu darbības jomā. Viena no inspekcijas funkcijām ir īstenot bāriņtiesu darba uzraudzību un metodisko palīdzību.⁵⁵ Šajā sakarā, tiesībsarga ieskatā, būtu apsverama inspekcijas iekļaušana darba grupas “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014. – 2020.gadam” īstenošanas koordinēšanai sastāvā, ievērojot tās lomu metodiskā atbalsta sniegšanā pašvaldību bāriņtiesām.

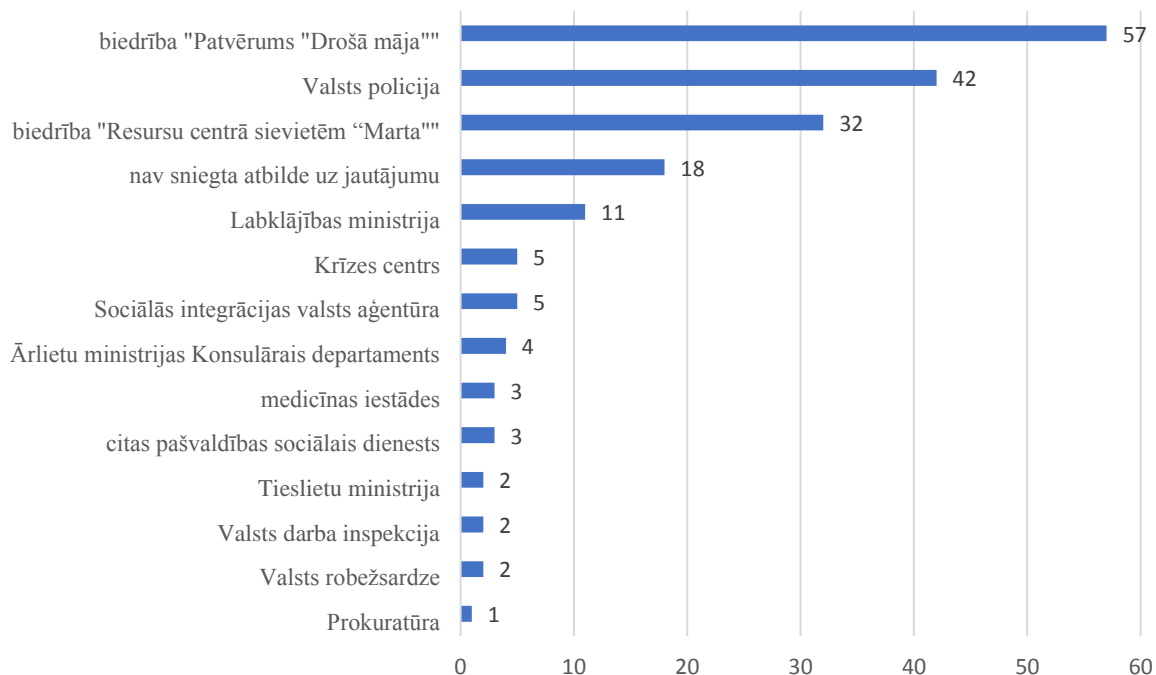
Tieslietu ministrijas (12% aptaujāto institūciju) atpazīstamība ir saistāma ar ministrijas lomu, sniedzot atbalstu saistībā ar pārrobežu sadarbību ģimenes tiesību jautājumos. Savukārt norāde uz tiesībsargu (10% aptaujāto institūciju) visdrīzāk ir saistīta ar tiesībsarga 2016.gada sākumā nosūtīto rekomendāciju darbam ar nepilngadīgajiem ārzemniekiem, kas Latvijā atrodas bez pavadības.

⁵⁵ Ministru kabineta 2005.gada 29.novembra noteikumu Nr.898 “Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas nolikums” 1. un 2.2.punkts.

Institūcijas informatīvā atbalsta sniegšanai bāriņtiesām cilvēku tirdzniecības gadījumos

Institūcijas informatīvā atbalsta sniegšanai Sociālajiem dienestiem cilvēku tirdzniecības gadījumos

Salīdzinoši pašvaldību sociālie dienesti norādīja uz mazāku skaitu institūciju, taču sociālo dienestu identificētās institūcijas ir daudz ciešāk saistītas ar funkcijām konkrēti cilvēku tirdzniecības upuru atbalsta sniegšanas jomā.

Tāpat sociālie dienesti daudz plašāk spēja identificēt nevalstiskās organizācijas kā institūcijas, kurās vērsties pēc nepieciešamā informatīvā atbalsta. Proti, no aptaujātajiem sociālajiem dienestiem 55% atbalsta sniegšanai vērstos biedrībā “Patvērums “Drošā māja”” un 31% identificēja biedrību “Resursu centrs sievietēm “Marta””.

Tomēr joprojām šie skaitļi šķiet neatbilstoši zemi, apzinoties plašo valsts funkciju deleģējumu, kas minētajām nevalstiskajām organizācijām ir uzticēts. Attiecīgi valstij sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām ir jāatrod risinājums, kā veicināt šo nevalstisko organizāciju atpazīstamību kā sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem.

Institūciju viedoklis par cilvēku tirdzniecības cēloņiem un riska grupu apzināšana

Pētījumā tiesībsargs vēlējās iepazīties ar konkrētu pašvaldības institūciju darbinieku izpratni par riskiem, kurus tās redz kā pamatu cilvēku tirdzniecībai un attiecīgi riska grupām, kam institūciju darbā tiktu pievērsta pastiprināta uzmanība.

Projekta “STROM – Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā” ietvaros izstrādātajās vadlīnijās pašvaldībām tiek skaidrots, ka politikām, programmām un citām aktivitātēm, kuru mērķis ir novērst cilvēku tirdzniecību, jābūt balstītām uz pamatotiem pierādījumiem un zināšanām par cilvēku tirdzniecības problēmu un veidu, kādā tā izpaužas pašvaldības teritorijā. Laba teritorijas analīze, kas konstatē iedzīvotāju riska grupas, vietas, kur var (varētu) būt riskantas situācijas, šīs problēmas cēloņus, ietekmē to iedzīvotāju vajadzības un resursu pieejamību un kompetences, ir jāizmanto attiecīgo cilvēku tirdzniecības novēršanas pasākumu plānošanai.⁵⁶

Vienlaikus no valsts institūciju puses būtu sagaidāma šāda veida analīze valsts mērogā. Lai precīzāk noskaidrotu galvenos cilvēku tirdzniecības upuru skaita pieauguma iemeslus, Iekšlietu ministrijas izstrādātajās Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnēs 2014.-2020.gadam tika iekļauts pasākums 2015.gadā veikt pētījumu par sabiedrības izpratni par cilvēku tirdzniecību, tās riskiem, draudiem un sekām, cita starpā mēģinot noteikt galvenos cilvēku tirdzniecības iemeslus no potenciālā upura skatu punkta. Saskaņā ar tiesībsarga rīcībā esošo informāciju, pētījuma veikšana provizoriski tika pārcelta uz 2016.gadu, ņemot vērā ierobežotos finanšu resursus.⁵⁷ Diemžēl nav pieejama informācija par veiktā pētījuma rezultātiem un attiecīgi nav iespējams izdarīt kādus secinājumus par to, vai sabiedrības un institūciju darbinieku izpratne sakrīt. Tomēr arī institūciju sniegtā informācija atspoguļo tendences, kas var būt noderīgas arī citām pašvaldībām, veicot izvērtējamu par riska grupām administratīvajā teritorijā.

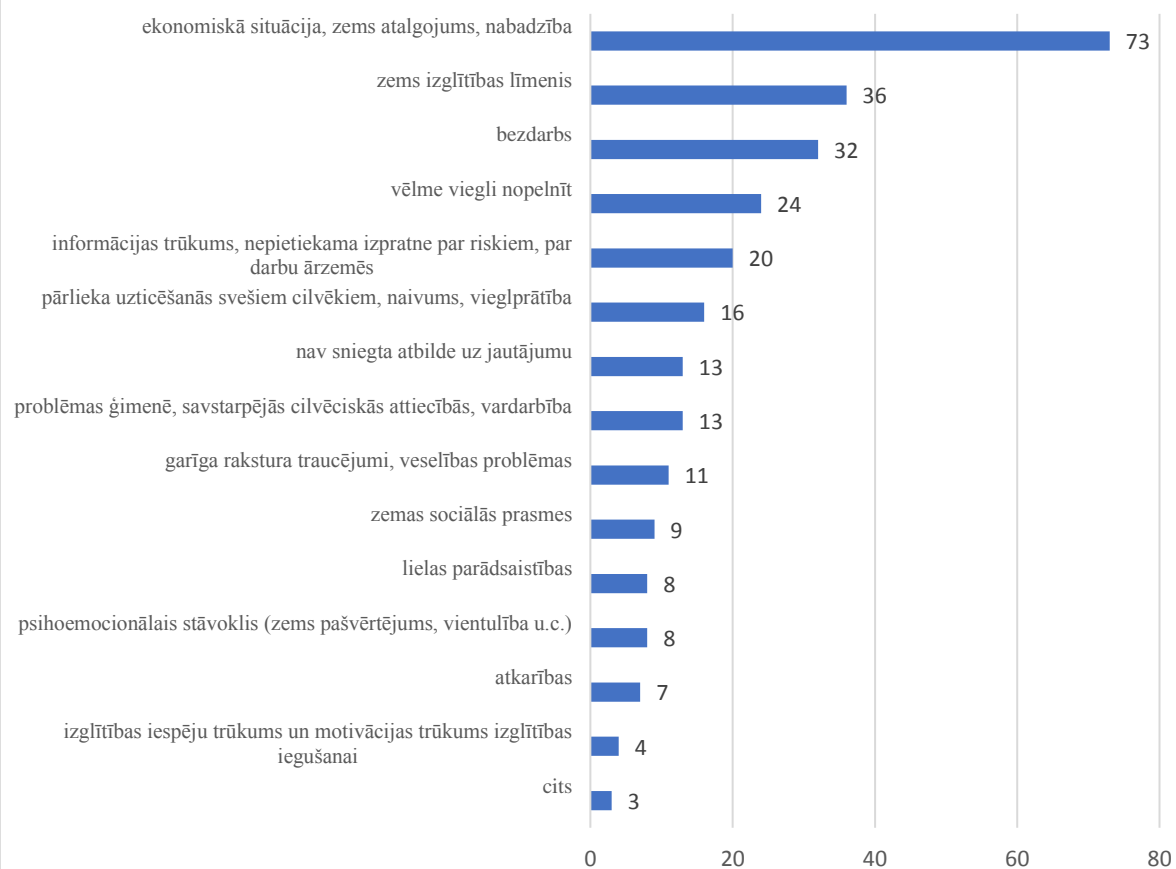
Attiecīgi aptaujas ietvaros tiesībsargs aicināja institūcijas sniegt viedokli par iemesliem, kas to ieskatā veicina cilvēku savervēšanu cilvēku tirdzniecībai.

Izvērtējot sniegtās atbildes, redzams, ka pēc būtības institūcijas ir identificējušas ļoti līdzīgus faktoros, kas raksturo personu ievainojamību. Gan bāriņtiesas, gan sociālie dienesti visbiežāk par pamata riskiem personas nokļūšanai cilvēku tirdzniecībā uzskata ekonomiskos apstākļus un bezdarbu pašvaldībā. Salīdzinoši mazākā mērā, kā riska faktors tiek norādītas arī personu kredītsaistības. Gandrīz tikpat liela nozīme tiek pievērsta arī personu izglītības līmenim. Kā būtiski faktori identificētas arī iespējamās problēmas ģimenē un ar to saistītais atbalsta trūkums, zemas sociālās prasmes un personu psihoemocionālais stāvoklis (zems pašvērtējums, vientulība). Kā atsevišķi riska faktori atpazīti garīga rakstura traucējumi un atkarības. Vienlaikus arī redzams, ka daudzi no norādītajiem apstākļiem ir cieši saistīti ar kopējo sabiedrības informētību par darba tiesisko regulējumu un, jo sevišķi – darbu ārvalstīs. Tā, piemēram, liels skaits gan bāriņtiesu, gan sociālo dienestu norādīja uz iedzīvotāju nepietiekamu izpratni par riskiem, informācijas trūkumu par darbu ārzemēs un pārlietu lielu uzticēšanos cilvēkiem.

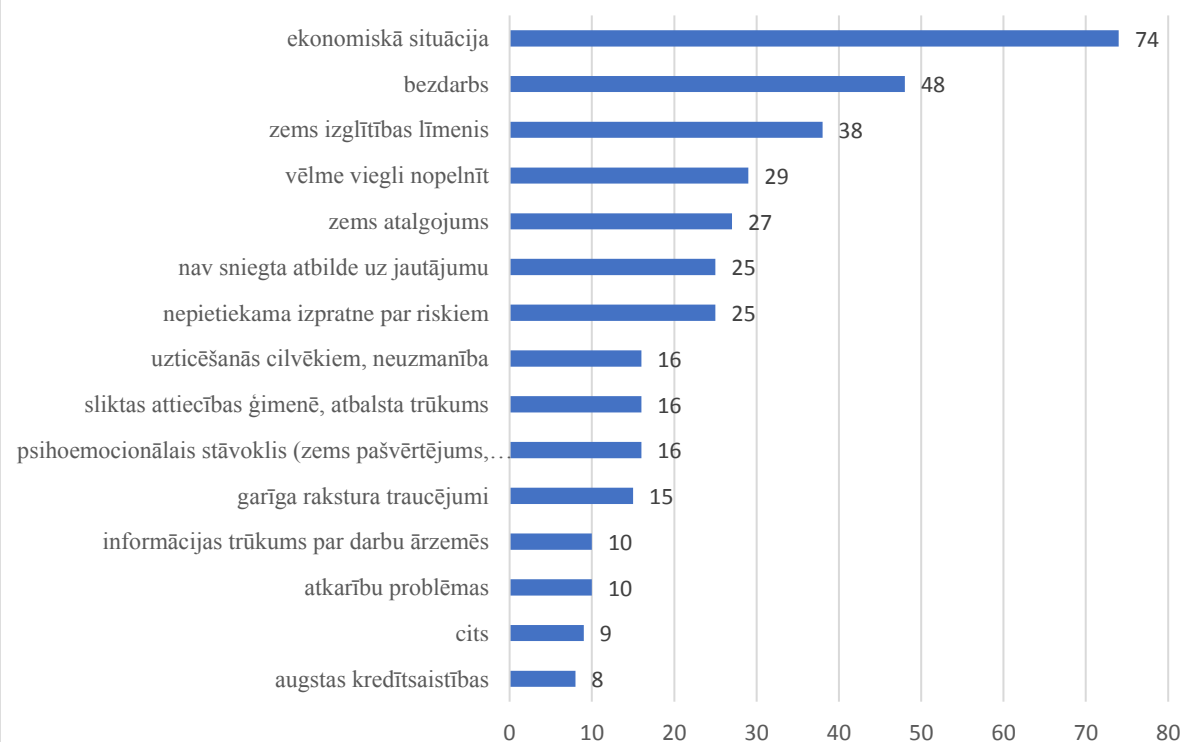
⁵⁶ Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts, Iekšlietu ministrija. Vadlīnijas pašvaldībām - Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā”, 11.lpp.

⁵⁷ Labklājības ministrijas sniegtā informācija ASV vēstniecībai informāciju ikgadējā ziņojuma par cilvēku tirdzniecības apkarošanu, 2015.gads.

Sociālo dienestu viedoklis, kādēļ personas tiek pakļautas cilvēku tirdzniecībai

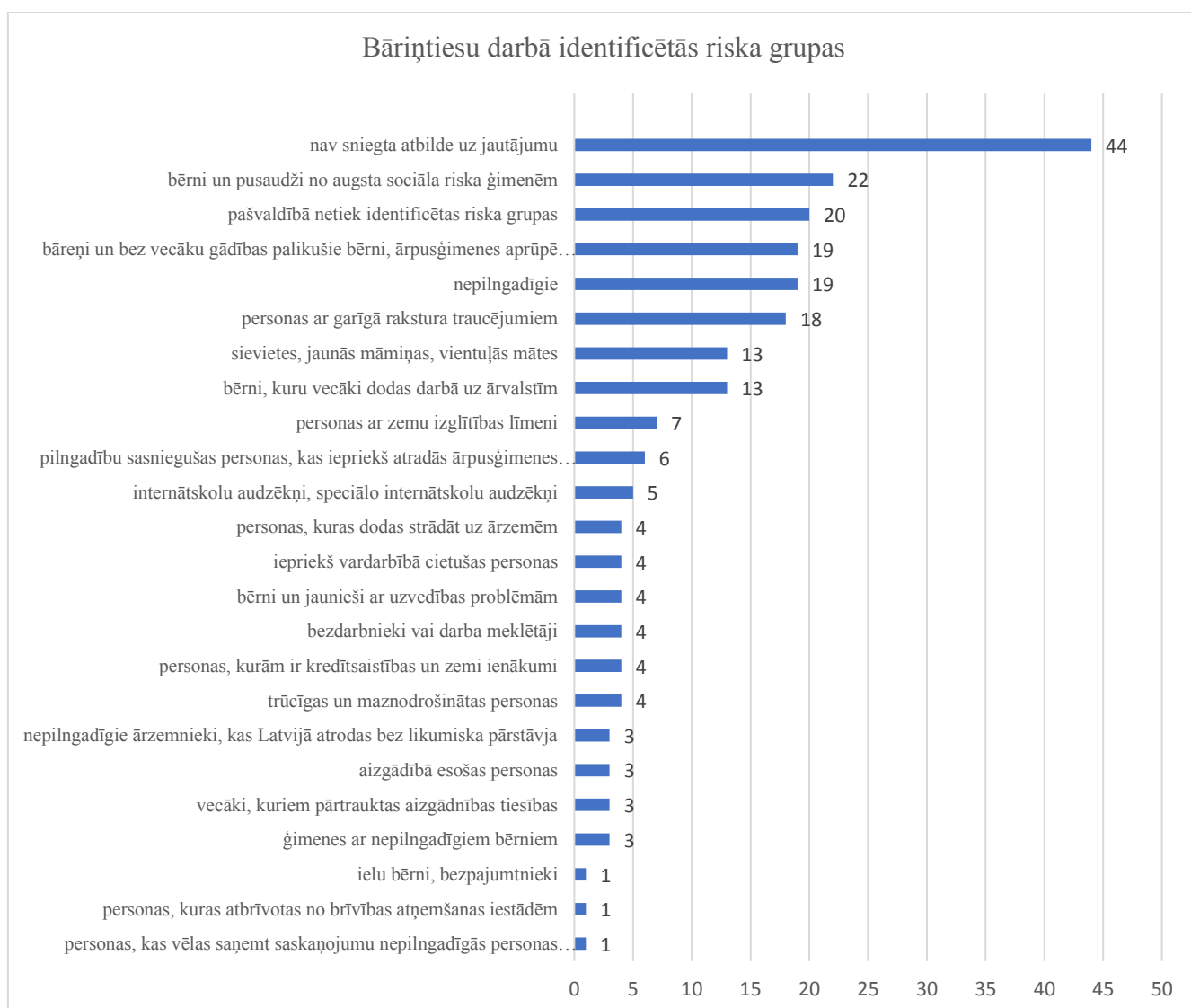
Bāriņtiesu viedoklis par iemesliem, kādēļ personas tiek pakļautas cilvēku tirdzniecībai

Savukārt Nodarbinātības valsts aģentūra sniedza viedokli, ka cilvēkus līdz cilvēktirdzniecības riskiem noved pašreizējā ekonomiskā situācija valstī, augstais bezdarba līmenis, zemais atalgojuma līmenis, neapmierinātība ar esošo materiālo situāciju, zems izglītības un kultūras līmenis, kredītu slogs, dzīves dārdzība, kas viss kopsummā rada darba meklētājos vēlmi doties darba meklējumos uz ārvalstīm. Savukārt ārvalstīs Latvijas darba meklētāji kļūst par cilvēku tirdzniecības upuriem attiecīgās svešvalodas nezināšanas dēļ, attiecīgās ārvalsts darba tiesisko attiecību regulējošo normatīvo aktu nezināšanas dēļ, kā arī savu tiesību nezināšanas dēļ un arī nezināšanas dēļ, kurās attiecīgās ārvalsts valsts iestādēs griezties, ja pats ir nonācis iespējamā cilvēku tirdzniecības situācijā.

Situācijas analīze pašvaldībās cita starpā ietver arī konkrētu riska grupu atpazīšanu, kurām, īstenojot cilvēku tirdzniecības novēršanas aktivitātes, ir jāpievērš pastiprināta uzmanība. Tāpat arī izpratne par konkrētām riska grupām un konkrētajiem ievainojamības kritērijiem var palīdzēt cilvēku tirdzniecības atpazīšanā darbā ar institūciju klientiem.

Sniegtajās atbildēs institūcijas ir atspoguļojušas ļoti plašu personu loku, turklāt, ievērojot institūciju darba specifiskāciju, bāriņtiesu un sociālo dienestu sniegtajās atbildēs identificētās personu grupas atšķiras.

Sociālo dienestu darbā identificētās riska grupas

Kopumā minētie ievainojamības aspekti arī sasaucas ar informatīvajos un metodiskajos materiālos raksturotajiem. Tā, piemēram, plašs aspektu uzskaitījums attiecībā uz iespējamām riska grupām ir aprakstīts “Vadlīnijas pašvaldībām - Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā”, minētajā materiālā aptverot informāciju gan par riska grupām cilvēku tirdzniecībai seksuālai izmantošanai, gan darbaspēka ekspluatācijai, piespiedu ubagošanai un noziedzībai, kā arī fiktīvām laulībām.⁵⁸ Attiecībā uz fiktīvajām laulībām plašs informācijas apjoms ir pieejams projekta “HESTIA” ietvaros izstrādātajā metodiskajā materiālā “Ekspluatatīvo fiktīvo laulību mazināšana: multiplikatoru apmācības”.⁵⁹ Vērts pieminēt arī biedrības “Resursu centrs sievietēm “Marta” izstrādāto pētījumu “Rekrutēšana cilvēku tirdzniecībai un sievietes tēls interneta vidē. Latvijas, Igaunijas un Lielbritānijas gadījums”, kurā tāpat aprakstīti ievainojamības faktori personu nokļūšanai ekspluatācijā.

Izpratne par cilvēku tirdzniecības pazīmēm kopsakarā ar teritorijas analīzi pašvaldības teritorijā ir priekšnoteikums efektīvai rīcībai praksē saskaroties ar cilvēku tirdzniecības gadījumiem, un, iespējams, citu pašvaldību norādītās personu grupas dos iemeslu aizdomāties arī tām pašvaldībām, kas aptaujas ietvaros atbildi uz uzdoto jautājumu nesniedza.

⁵⁸ Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts, Iekšlietu ministrija. Vadlīnijas pašvaldībām - Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā”, 18.-22.lpp.

⁵⁹ 11. Projekts “Novēršot cilvēku tirdzniecību un fiktīvās laulības: daudzozaru risinājums”. Metodiskais materiāls “Ekspluatatīvo fiktīvo laulību mazināšana: multiplikatoru apmācības”, 21-23.lpp.

Rīcība, pastāvot aizdomām par cilvēku tirdzniecības gadījumu

Institūciju darbinieku zināšanas par cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzības mehānismiem pētījumā tika mēģināts apzināt ar jautājumiem par līdzšinējo pieredzi cilvēku tirdzniecības identificēšanā un saskarsmi ar šādiem gadījumiem, kā arī jautājumiem par informatīvā atbalsta pieejamību un līdzšinējās starpinstitūciju sadarbības pieredzi.

Jāuzsver, ka vairākas pašvaldības tiesībsargam sniegtajās atbildēs norādīja arī uz teorētiskiem rīcības modeļiem, kā rīkotos gadījumā, ja darbā saskartos ar cilvēku tirdzniecības gadījumu. Tāpat arī vairākas institūcijas, atbildot uz jautājumu par institūcijām, kurās vērstos informatīvā atbalsta saņemšanai, norādīja tādas atbildes kā “ziņotu par noziedzīgu nodarījumu policijai” vai “palīdzības sniegšanai sazinātos ar Ārlietu ministrijas Konsulāro departamentu”. Ievērojot minēto, daļa uz jautājuma par informatīvā atbalsta pieejamību sniegtās atbildes pēc būtības drīzāk norādīja un konkrētu rīcību gadījumā, ja darbā rastos aizdomas, ka klients, ar kuru uzsākta sadarbība, iespējams, ir ticis pakļautas cilvēku tirdzniecībai. Attiecīgi, veicot anketu analīzi, šīs atbildes tika vērtētas atsevišķi.

Pirms pievēršanās konkrēto aptaujas atbilžu analīzei, būtu norādāms, kāda izpratne par cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzības mehānismiem tika sagaidīta no institūcijām.

Kā jau norādīts iepriekš, cilvēku tirdzniecība ir vienlaikus gan krimināli sodāms noziegums, gan personas cilvēktiesību pārkāpums. Tiesību normas noteic valstij gan pienākumus veikt kriminālizmeklēšanu un sodīt vainīgās personas, gan arī nodrošināt sociālā atbalsta sniegšanu cilvēku tirdzniecības upurim. Turklāt institūciju saskarsme ar cilvēku tirdzniecības upuri vai potenciālo upuri var notikt dažādās procesa stadijās, un attiecīgi institūcijām ir jāapzinās rīcības mehānismi jebkurā no atšķirīgajām situācijām.

Atbilstoši Eiropas Savienības tiesību normām palīdzībai un atbalstam būtu jāietver vismaz minimāls pasākumu kopums, kas ir vajadzīgs, lai nodrošinātu upuriem iespēju atgriezties normālā dzīvē un atbrīvoties no saviem tirgotājiem. Šādu pasākumu praktiskajā īstenošanā, balstoties uz individuālu izvērtējumu, ko veic saskaņā ar valsts procedūram, būtu jāņem vērā attiecīgās personas apstākļi, kultūras konteksts un vajadzības. Vajadzības gadījumā palīdzība un atbalsts būtu jāturpina sniegt atbilstīgu laiku pēc kriminālprocesa beigām, piemēram, ja medicīniskā aprūpe turpinās nozieguma smago fizisko vai psiholoģisko seku dēļ vai ja upura drošība ir apdraudēta upura liecību dēļ šajā kriminālprocesā.⁶⁰

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 12.panta pirmās daļas 3.punktā noteikto, pašvaldības sociālā dienesta pienākums ir sniegt personai psihosociālu vai materiālu, vai psihosociālu un materiālu palīdzību, lai sekmētu krīzes situācijas pārvarēšanu un veicinātu šīs personas iekļaušanos sabiedrībā. Sociālie dienesti var būt pirmā saskarsmes institūcija palīdzības meklētājam. Attiecīgi sociālā dienesta funkcijas var ietvert gan tūlītējās nepieciešamās sociālās palīdzības sniegšanu krīzes situācijā nokļuvušajai personai (tūlītēja ārstnieciskā palīdzība, pajumtes nodrošināšana, transports), gan arī personas motivēšanu un novirzīšanu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanai. Lai atbilstoši “novirzītu” personu turpmākās palīdzības saņemšanai, institūcijai ir jāspēj atpazīt potenciālais upuris, tādējādi speciālistiem ir jābūt pietiekamām zināšanām par cilvēku tirdzniecības pazīmēm, lai institūcijas darbiniekiem vispār rastos aizdomas par iespējamo cilvēku tirdzniecības gadījumu, kas pats par

⁶⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvas Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, 18.apsvērums.

sevi ir pietiekams iemesls starpinstitūciju sadarbības uzsākšanai. Attiecībā uz šiem aspektiem zināšanas ir vienlīdz aktuālas gan sociālajiem darbiniekiem, gan bāriņtiesu un Nodarbinātības valsts filiāles darbiniekiem, kas ikdienā var saskarties ar potenciālajiem cilvēku tirdzniecības upuriem.

Papildus tam attiecībā uz bāriņtiesu kompetenci jo sevišķi ir uzsverama to loma, darbojoties kā likumiskajam pārstāvim nepilngadīgajiem, kas Latvijā ir ieradušies bez pavadības, un arī minēto funkciju īstenošanas ietvaros institūciju darbiniekiem ir jāspēj atpazīt cilvēku tirdzniecības pazīmes, un arī uz šo personu grupu ir attiecināms Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma regulējums. Šajā sakarā arī ir atgādināma 2016.gada 22.janvāra tiesībsarga vēstules Nr.1-5/9 4.punktā minētā rekomendācija par institūciju pienākumu “pārlicināties, ka nepilngadīgais ārzemnieks nav cilvēku tirdzniecības upuris”.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu cilvēku tirdzniecības upuris ir persona, kura atzīta par cietušo noziedzīgā nodarījumā saistītā ar cilvēku tirdzniecību vai kurai Valsts policija izsniegusi izziņu, ka tā ir cietusi cilvēku tirdzniecībā ārvalstī, kā arī persona, kuru par atbilstošu cilvēku tirdzniecības upura kritērijiem atzinis sociālo pakalpojumu sniedzējs.⁶¹ Šādu atšķirīgu sistēmu nepieciešamība ir izskaidrojama ar to, ka upuriem sniegtajai palīdzībai jābūt uz tiesībām balstītai un beznosacījuma, t.i. piekļuve atbalstam, aizsardzībai un palīdzībai nevar būt atkarīga no upura vēlmes vai spējas sadarboties ar tiesībsargājošajām iestādēm izmeklēšanā vai kriminālprocesa ietvaros.⁶² Eiropas Savienības tiesību normas konkrēti noteic, ka dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka palīdzību un atbalstu upuriem sniedz neatkarīgi no tā, vai upuris vēlas sadarboties kriminālprocesa izmeklēšanā, kriminālvajāšanā vai tiesā(..).⁶³ Attiecīgi nevar uzskatīt, ka tūlītēja vēršanās policijā ir vienīgā rīcība, ko personas labā var veikt institūcija sava darba ietvaros.

Jāuzsver, ka arī Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA ziņojumā par Latviju ir steidzami aicinājusi valsts institūcijas veikt nepieciešamās darbības, lai uzlabotu cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas sistēmu Latvijā, tostarp, aicinot atbildīgās amatpersonas, pastāvot aizdomām par cilvēku tirdzniecības gadījumu, novirzīt personas sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzēja izveidotajai komisijai arī gadījumos, ja pastāv šķēršļi kriminālprocesa uzsākšanai.⁶⁴ Jo sevišķi nozīmīgi šie apsvērumi ir saistībā ar iespējamo cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu trešo valstu pilsoņu vidū, ņemot vērā, ka šajos gadījumos var pastāvēt šķēršļi kriminālprocesa uzsākšanai informācijas vai jurisdikcijas trūkuma dēļ.

Ievērojot minēto, no institūcijām tika sagaidīta izpratne par abiem atšķirīgajiem veidiem, kādā persona var saņemt palīdzību. Turklāt, primāri, jebkurā situācijā rīcības izvēle ir veicama, ņemot vērā personas, kurai sniedzama palīdzība, viedokli un uzskatus. Nozīmīga ir izpratne par citām institūcijām, kuru amata veikšanas ietvaros var nokļūt minētās personas, un efektīvai sadarbībai iesaistīto institūciju starpā.

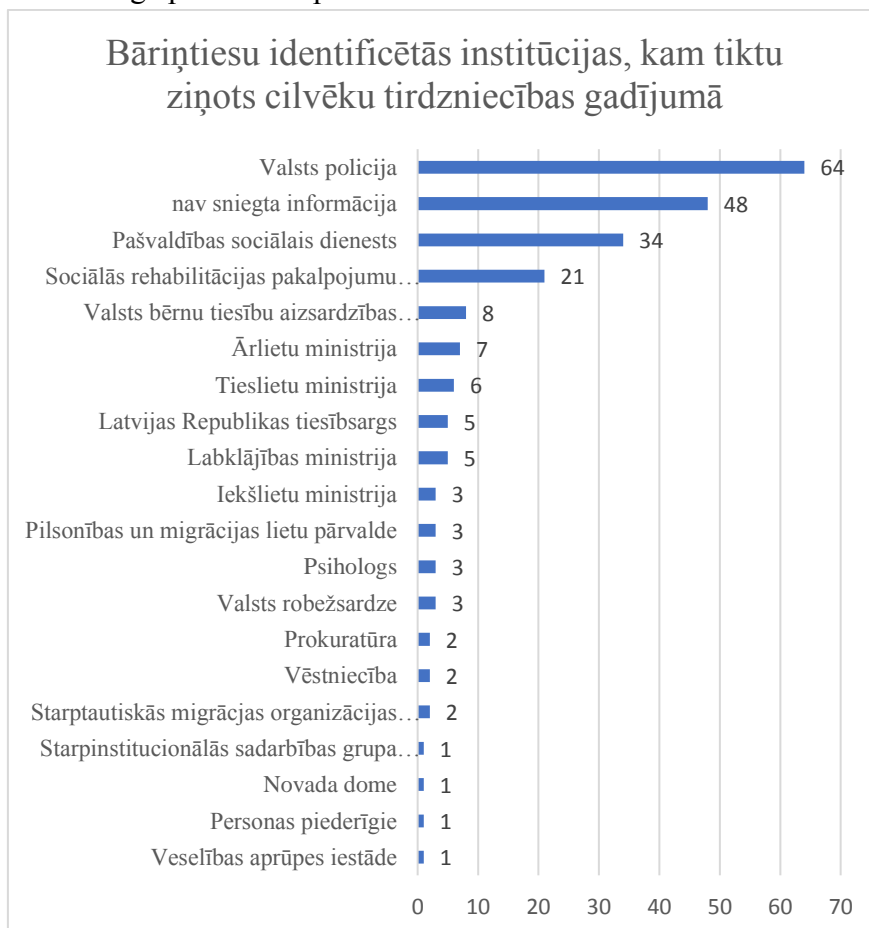
⁶¹ Ministru kabineta Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam, 23.lpp.

⁶² Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts, Iekšlietu ministrija. Vadlīnijas pašvaldībām - Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā”, 10.lpp.

⁶³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvas Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, 11.panta trešā daļa.

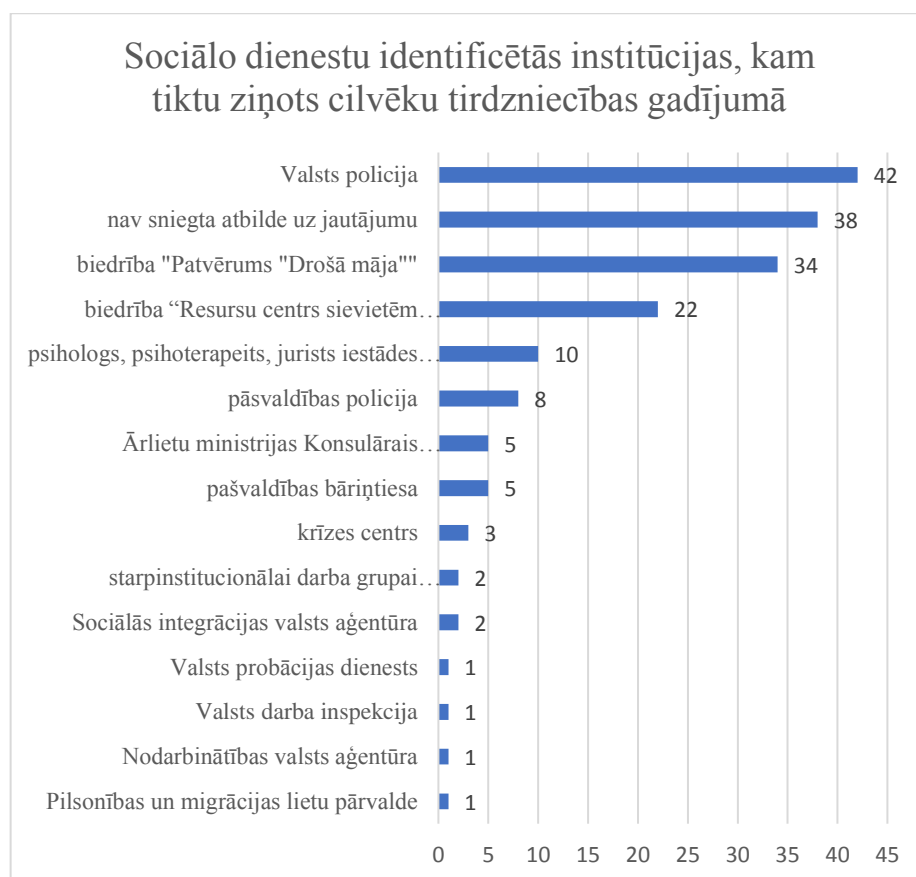
⁶⁴ GRETA, “Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.25.

Vispirms jāatzīmē, ka Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles sniedza identiskas atbildes, norādot, ka gadījumā ja filiāles darbiniekiem rastos aizdomas par iespējamu cilvēku tirdzniecības upura statusam atbilstošu personu, tad, informācijas iegūšanai, sazinātos ar biedrību “Resursu centrs sievietēm “Marta””, un par pieejamo informāciju par personu informētu Valsts policiju. Kopumā atbildēs ir identificētas kompetentās institūcijas, un kā vienīgās rekomendācijas varētu norādīt iespēju apzināt, vai konkrētās pašvaldības ietvaros nepastāv starpinstitūciju sadarbības grupa vai cits sadarbības mehānisms, kur šāda informācija varētu būt noderīga preventīvu pasākumu īstenošanai.

Bāriņtiesu sniegto atbilžu vidū pārliecinoši visbiežāk tika pieminēta vēršanās ar iesniegumu policijā, kas visumā arī atbilst Bērnu tiesību aizsardzības likuma 51.panta trešajā daļā noteiktajam pienākumam ziņot policijai vai citai kompetentai iestādei par vardarbību vai citu pret bērnu vērstu noziedzīgu nodarījumu. Kopumā šādu atbildi sniedza aptuveni 51% aptaujāto bāriņtiesu. Tikmēr attiecībā uz bāriņtiesu lomu nepilngadīgo personu, kas Latvijā ieradušies bez pavadības, tiesību pārstāvību, pārsteidzoši šķiet tas, ka tikai 3 no aptaujātajām bāriņtiesām norādīja, ka par šādu gadījumu informētu Valsts robežsardzi, kas gan saistīts ar to, ka šobrīd šādas personas uzturas tikai atsevišķās Latvijas pašvaldībās.

Savukārt uz iespēju vērsties nevalstiskajā organizācijā, kas nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem, norādīja tikai aptuveni 17% aptaujāto bāriņtiesu. Tāpat arī, vērtējot bāriņtiesu atbildes, jāuzsver lielais skaits institūciju, kas, atbildot uz informācijas pieprasījumu nesniedza atbildi uz jautājumu – 38% institūciju. Atsevišķas institūcijas norādīja, ka atbilde uz konkrēto jautājumu netiek sniegta, jo institūcijas pieredzē nav bijis cilvēku tirdzniecības gadījumu, par kuriem būtu bijis nepieciešams ziņot citām institūcijām.

Sociālie dienesti ir norādījuši salīdzinoši mazāku institūciju skaitu, taču arī uzsverams, ka norādītās institūcijas daudz tiešāk ir saistītas konkrēti ar cilvēku tirdzniecības apkarošanas jomu. Kopumā no aptaujātajām institūcijām 40% ir norādījušas, ka, pastāvot aizdomām par cilvēku tirdzniecības gadījumu, vērstos ar iesniegumu policijā. Un visbiežāk tā arī ir bijusi vienīgā norāde par rīcību saskarsmē ar potenciālo cilvēku tirdzniecības upuri.

Vienlaikus vairāki sociālie dienesti atbildēs ir uzsvēruši sociālās palīdzības dimensiju konkrētos gadījumos. Piemēram, tiesībsargam tika sniegtas tādas atbildes kā "Sociālais dienests ir gatavs reaģēt un sniegt sociālos pakalpojumus, piesaistot visas šādiem gadījumiem atbilstošās institūcijas, lai cilvēku tirdzniecības upuris varētu saņemt sociālo rehabilitācijas pakalpojumu Sociālās integrācijas valsts aģentūrā". Tomēr attiecībā uz šādu vispārīgu atbildi gan norādāms, ka Sociālās integrācijas valsts aģentūras pieņemtais lēmums par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanu balstās uz sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzēja veidotās novērtēšanas komisijas novērtēšanas protokolu vai procesa virzītāja kriminālprocesā sniegto izziņu, un arī pakalpojumu sniedz konkrētā nevalstiskā organizācija. Līdz ar to Sociālās integrācijas aģentūras loma konkrētajā pakalpojuma piešķiršanas procesā tomēr ir drīzāk formāla, un rodas iespaids, ka arī institūciju izpratne par rīcības modeli konkrēta jautājuma risināšanā tomēr būtu pilnveidojama. Precīzāks viedoklis būtu: "Dienests varētu sniegt informāciju par valsts apmaksātiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem, kā arī sadarboties ar nevalstiskām organizācijām, lai risinātu klienta sociālās problēmas."

Kā paraugu varētu minēt Liepājas pilsētas pašvaldību. Liepājas pilsētas Sociālais dienests sniegtajā atbildē ir norādījis, ka pēc iespējamā upura identificēšanas, darbinieks konsultējas ar institūcijas, kura sniedz valsts apmaksātu sociālo rehabilitāciju cilvēku tirdzniecības upuriem, darbiniekiem, lai nepieciešamības gadījumā persona tiek klasificēta kā cilvēku tirdzniecības upuris. Tiek ziņots Latvijas Valsts policijas darbiniekam. Ņemot vērā upura vajadzības, tiek piedāvāts nepieciešamais pakalpojumu klāsts. Liepājā ir izstrādāts

pakalpojumu klāsts cilvēku tirdzniecības upurim: dzīvesvieta – atbalsta dzīvoklis, vēlākā rehabilitācijas periodā sadarbībā ar Mājokļu nodaļu, personai tiek piešķirts pašvaldības dzīvoklis, nepieciešamības gadījumā vienreizējs materiāls pabalsts, psihologa konsultācijas, palīdzība dokumentu noformēšanā, transporta nodrošināšana, lai nokļūtu rehabilitācijas institūcijā.⁶⁵ No minētās institūcijas atbildes top skaidrs, ka, ne vien darbiniekiem ir skaidrs rīcības modelis saskarsmē ar potenciālo cilvēku tirdzniecības upuri, lai tiktu nodrošināta nepieciešamā atbalsta sniegšana, bet arī pašvaldība ir preventīvi apzinājusi atbalsta iespējas cilvēku tirdzniecības upuriem.

Arī atsevišķas citas pašvaldības ir norādījušas uz atbalsta iespējām, ko varētu piedāvāt iestādes klientiem. Piemēram, Vecumnieku novada domes Sociālais dienests tiesībsargam ir sniedzis informāciju, ka nepieciešamības gadījumā piedāvātu medicīnisko aprūpi, kā arī tiktu piedāvātas psihologa konsultācijas un sniegta psihosociālā palīdzība.⁶⁶ Tērvetes novada domes Sociālais dienests ir norādījis, ka tiktu sniegta psihosociālu palīdzību, tai skaitā individuālas sociālā darbinieka, psihologa konsultācijas, juristu piesaiste.⁶⁷

Attiecībā uz personām, kas institūciju redzeslokā nokļūst jau pēc sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanas, jāuzsver, ka arī Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA ziņojumā par Latviju ir uzsvērusi nepieciešamību veicināt cilvēku tirdzniecības upuru reintegrāciju sabiedrībā, jo sevišķi veicinot šo personu pieeju darba tirgum un darba prasmju attīstīšanu.⁶⁸ Ievērojot minēto, būtu jāveicina starp institūciju sadarbība atbalsta sniegšanai starp iesaistītajām institūcijām un jāapzina pašvaldības resursi atbalsta sniegšanai personai periodā pirms persona ir saņēmusi sociālās rehabilitācijas pasākumus, gan arī periodā pēc to saņemšanas.

⁶⁵ Liepājas pilsētas Sociālā dienesta atbilde.

⁶⁶ Vecumnieku novada domes Sociālā dienesta 2016.gada 30.septembra vēstule Nr.1-14/234.

⁶⁷ Tērvetes novada domes Sociālā dienesta 2016.gada 11.oktobra vēstule Nr. 1-9/ 51.

⁶⁸ GRETA, "Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.27.

Institūciju vērtējums par starpinstitūciju sadarbību

Kā jau apliecināja sniegtās atbildes uz iepriekšējo jautājumu, risinot konkrētus gadījumus, ir nepieciešama vairāku profesionāļu iesaistīšanās.

Biedrība “Patvērums “Drošā māja”” vēstulē tiesībsargam, vērtējot līdzšinējo starpinstitūciju sadarbību, norādīja, ka sadarbība ir atkarīga no valsts un pašvaldību iestāžu darbinieku izpratnes par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. Sadarbība būtu pilnveidojama visos reģionos valsts un pašvaldību iestādēs (izņemot VP GKRP ONAP 3.nodaļu, VRS, Rīgas domes Pašvaldības policiju un Labklājības departamenta Sociālo dienestu). Iespēja regulāri saņemt informāciju par upuru identificēšanu, piemēram, semināros ir labs veids, kā veidot starpinstitūciju sadarbību. Taču reģionos problēmai nepievērš prioritāru nozīmi, kas savukārt mazina speciālistu izpratni par sadarbības mehānismu konkrētā jautājuma risināšanai.⁶⁹

Uzdodot konkrētu jautājumu par starpinstitūciju sadarbību, institūcijas sniegtajās atbildēs pamatā norādīja, ka starpinstitūciju sadarbība cilvēku tirdzniecības gadījumu risināšanā nav bijusi nepieciešama, un salīdzinoši mazs skaits institūciju sniedza viedokli par tās iespējamo efektivitāti.

Skaits	Bāriņtiesu atbildes par līdzšinējo starpinstitucionālo sadarbību	Skaits	Sociālo dienestu atbildes par līdzšinējo starpinstitucionālo sadarbību
115	Nav bijusi sadarbība	89	Nav bijusi sadarbība
8	Ir bijusi sadarbība	12	Ir bijusi sadarbība
3	No atbildes neizriet	3	No atbildes neizriet

No apkopotajām atbildēm izriet, ka 115 (91%) bāriņtiesām un 89 (86%) sociālo dienestu nav bijusi sadarbība, 8 (6%) bāriņtiesu un 12 (12%) sociālo dienestu – ir bijusi sadarbība, un no 3 bāriņtiesu un sociālo dienestu sniegtajām atbildēm uz jautājumiem nevarēja saprast, vai ir bijusi sadarbība ar citām institūcijām cilvēku tirdzniecības gadījumos.

Savukārt attiecībā uz jautājumu par to, kā institūcijas vērtē līdzšinējo sadarbību institūciju starpā un vai sadarbībā ar citām institūcijām ir tikušas konstatētas kādas problēmas, atbildes sniedza tikai atsevišķas institūcijas. Turklāt arī sniegto atbilžu skaits nesakrīt ar pašvaldību skaitu, kurām ir bijusi saskarsme ar cilvēku tirdzniecības gadījumiem.

Skaits	Bāriņtiesu atbildes par problēmām līdzšinējā starpinstitūciju sadarbībā	Skaits	Sociālo dienestu sniegtās atbildes par problēmām līdzšinējā starpinstitūciju sadarbībā
0	Ir konstatētas problēmas	0	Ir konstatētas problēmas
6	Nav problēmas	8	Nav problēmas

⁶⁹ Biedrības “Drošā māja” 2016.gada 10.oktobra vēstule Nr.5-1/21.

1	Problēmas ir atrisinātas
1	No atbildes neizriet

Apskatot konkrētas institūciju atbildes, jāatzīmē atsevišķi bāriņtiesu viedokļi, kuri bija kā izņēmums, jo atšķirībā no vairuma atbilžu sniedza konkrētu viedokli par institūciju sadarbību pašvaldības ietvaros.

“(..) jautājumos par nepilngadīgajiem bez pavadības veiksmīgāka sadarbība ir ar NVO. Ar valsts un pašvaldību institūcijām sadarbība veidojas grūtāk, nav vienotas pieejas, nav koordinējoša centra, pašvaldība nesaņem apsolīto valsts atbalstu jautājumos par nepilngadīgajiem bez pavadības.”

“(..)Sadarbība ar valsts un pašvaldību iestādēm ir dažāda, kas acīmredzami ir atkarīga no “cilvēciskā” faktora, pieredzes un noteiktas metodoloģijas trūkuma dēļ. Mūsaprāt, ir nepieciešama noteiktas kārtības izstrāde, kur pa punktiem būtu atrunāta secība, kādā tiek nodrošināta šo pilngadīgo un nepilngadīgo cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzība, dokumentu izgatavošana, medicīniskās palīdzības nodrošināšana utt.”

“Bāriņtiesa savā darbā nav konstatējusi kādas problēmas sadarbībā ar citām institūcijām cilvēku tirdzniecības gadījumos. Sadarbība veidojas vienlīdz veiksmīgi ar dažādām valsts un pašvaldību iestādēm, nevalstiskajām organizācijām. Var diskutēt par sociālā darba efektivitāti ar personām, kuras sabiedrībā, vairāk kā citas, pakļautas cilvēku tirdzniecības riskiem”.

Tāpat arī atzīmējami vairāki sociālo dienestu viedokļi. Jāatzīmē, ka sociālie dienesti biežāk norādīja vērtējumu par starpinstitūciju sadarbību konkrētu gadījumu risināšanā, pieminot arī savu rīcību saistībā ar konkrēto cilvēku tirdzniecības gadījumu.

“Sociālajam dienestam ir informācija par 2 cilvēku tirdzniecības upuriem. Par abiem gadījumiem informāciju sniedza Latvijas vēstniecības ārvalstīs. Cietušās personas nav izrādījušas iniciatīvu un pašas nav vērsušās Sociālajā dienestā. Sadarbība ar vēstniecībām un nevalstisko organizāciju bija laba un veiksmīga.”

“Konkrēti cilvēku tirdzniecības gadījuma risināšanas pieredze sociālajam dienestam nav, taču sadarbībā ar citām institūcijām problēmas varētu rasties situācijās, kad pilnvērtīgi netiktu nodota informācija par upura situāciju, vai arī, kad pats klients nevēlētos sadarboties ar kādu no piesaistītajiem speciālistiem. Tāpat sadarbības produktivitāti nosaka arī katra speciālista zināšanas par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuri un vēlēšanās iesaistīties atbalsta sniegšanā.”

“Nevar identificēt šādas problēmas. Iespējams, ka viena no problēmām varētu būt iestādēs strādājošo neizpratne un prasmju trūkums kā rīkoties šādās situācijā, kā arī stereotips – pati vien vainīga/ -s.”

“Lai gan praksē nav bijuši gadījumi, kad klienti būtu identificēti kā cilvēku tirdzniecības upuri, tomēr dienests ir norādījis, ka, ja būtu izstrādāta noteikta, visām pašvaldībām vienota metodika, sadarbība būtu efektīvāka.” Līdzīgu viedokli ir paudusi arī cita pašvaldība. norādot, ka “lai gan dienestam nav līdzšinējās pieredzes darbā ar cilvēktirdzniecības upuriem, tomēr vienmēr veiksmīgu gadījuma risināšanu kavē daudzo iesaistīto institūciju lēmumu pieņemšana, pāriet laiks līdz reāli var uzsākt darbību. Ārkārtas situācijās palīdzība būtu jānodrošina nekavējoties.”

“Institūcijas redzeslokā nav nonākušas personas, kuras būtu atzītas par cilvēku tirdzniecības upuriem. Tā kā sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem normatīvajos aktos noteiktā kārtībā koordinē Sociālās integrācijas valsts aģentūra, iespējams, ka sociālie dienesti nav tās institūcijās, kurās vērsas pēc palīdzības paši upuri vai personas, kurām būtu informācija par cilvēku tirdzniecības faktiem pašvaldībā.”

“(.) problēmas ir sadarbībā ar valsts policiju. Ja ir par kaut ko aizdomas, viņi šādu informāciju nepieņem, tāpat ir grūtības saņemt informāciju “uz papīra”. ”

“Sociālajiem darbiniekiem ir izveidojusies veiksmīga sadarbība ar biedrības “Patvērums “ Drošā māja”” vadītāju un institūcijas darbiniekiem. Šobrīd, kad sociālo rehabilitāciju par valsts budžeta līdzekļiem sniedz biedrība ”Resursu centrs sievietēm “Marta””, sadarbība izveidojusies arī ar šīs institūcijas darbiniekiem.”

“Šobrīd pašvaldībā īpaši tiek strādāts pie starpinstitutionālās sadarbības veidošanas un rīcību modeļu pilnveides dažādās situācijās, tādēļ sadarbību varam vērtēt kā veiksmīgu gan ikdienas darbā, gan arī nestandarta situācijās, kurās lēmumu pieņemšana un rīcība nepieciešama tūlītēja.”

Kā jau norādīts iepriekš, salīdzinoši nedaudzas institūcijas aptaujas ietvaros sniedza viedokli par starpinstitūciju sadarbību. Savukārt institūcijas, kuras sniegtajās atbildēs norādīja uz konkrētu pieredzi institūcijas darbībā, norādīja atšķirīgus viedokļus, ko gan arī, iespējams, ietekmēja institūcijas iesaiste konkrētā gadījuma risināšanā. Vairāk praktisku problēmu identificēja institūcijas, kurām praksē ir bijis nepieciešams plašāk iesaistīties konkrētā jautājuma risināšanā, piemēram, palīdzot personai sagatavot personu apliecinošus dokumentus u.c. Tāpat sniegtās atbildes apliecina, ka vairums institūciju līdz šim nav sevišķi aizdomājušās par jautājumiem, kas saistīti ar palīdzības sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem.

Metodiskajos materiālos institūcijas tiek aicinātas veidot starpinstitūciju sadarbības grupas pašvaldības ietvaros, lai saprastu katras profesijas kompetences un veidotu personīgus kontaktus, tādējādi veicinot to, ka institūciju sadarbība, sniedzot palīdzību cilvēku tirdzniecības upurim, būtu efektīva un profesionāla.

Arī sniegtajās atbildēs vairākas pašvaldības ir norādījušas uz esošiem starpinstitūciju sadarbības modeļiem attiecībā uz plašāku jautājumu loku, kā vien cilvēku tirdzniecība. Piemēram, Burtņieku novada sociālais dienests norādīja, ka dienestam nav līdzšinējās pieredzes darbā ar cilvēku tirdzniecības upuriem, līdz ar to nav organizēta sadarbība ar valsts vai pašvaldības iestādēm. Tomēr dienests norādīja, ka sadarbība starp dažādām institūcijām tiek veidota bērnu tiesību aizsardzības jautājumos, organizējot starpinstitūciju sanāksmes, kur piedalās novada izglītības iestāžu pārstāvji, bāriņtiesas locekļi, pašvaldības policijas pārstāvji, reizēm – valsts policijas pārstāvji.⁷⁰ Skrundas novada pašvaldība norādīja, ka pastāv vienošanās starp sociālo dienestu, pašvaldības policiju un bāriņtiesu cilvēku tirdzniecības jomā.⁷¹ Saldus novada pašvaldība norādīja, ka praksē sākotnēji tiek sasaukta starpprofesionāļu sēde, kurā pēc attiecīgās likumdošanas tiek vērtēti soļi palīdzības sniegšanai. Minētā pašvaldība arī norādīja, ka nelielas pašvaldības priekšrocība ir tā, ka iespējams ļoti ātri sazināties ar citām institūcijām un noskaidrot kompetences attiecīgajai situācijai.⁷² Arī, piemēram, Auces pašvaldība ir norādījusi, ka pašvaldībā sadarbība starp dažādām iestādēm ir veiksmīga, jo ikdienas darbā tiek

⁷⁰ Burtņieku novada pašvaldības Sociālā dienesta 2016.gada 25.augusta vēstule Nr.1-19/71.

⁷¹ Skrundas novada pašvaldības aģentūras “Sociālais dienests” 2016.gada 15.oktobra vēstule.

⁷² Saldus novada pašvaldības aģentūra “Sociālais dienests” 2016.gada 6.oktobra vēstule Nr. 1-9.1/1104.

izmantots starpinstitūciju sadarbības modelis.⁷³ Līdzīgi kā pieminētā pašvaldība, vairums institūciju nav norādījušas, kādā mērā šī sadarbība institūciju starpā norit praksē.

Salīdzinājumam Liepājas pilsētas pašvaldībā jau ilgstoši darbojas starpinstitūciju darba grupa konkrēti cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanai. Kā tiesībsargam sniegtajā atbildē norādīja Liepājas pilsētas Sociālais dienests – Liepājā kopš 2003.gada ir izveidota darba grupa cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanai un prevencei. Darba grupas vadītājs ir Liepājas ģenerālprokurors. Ir izveidots dažādu institūciju darbinieku (Liepājas pilsētas dome, prokuratūra, robežsardze, Sociālais dienests, Valsts policija, Izglītības pārvalde, Imigrācijas departaments, Bāriņtiesa u.c.) sadarbības tīkls cilvēku tirdzniecības gadījumu risināšanai un palīdzības sniegšanai upuriem. Ņemot vērā, ka Liepājas iedzīvotājiem tiek sniegta informācija par cilvēku tirdzniecības fenomenu un veikti preventīvi pasākumi, paredzams, ka pilsētas iedzīvotāji ir informēti kur griezties pēc palīdzības cilvēku tirdzniecības gadījumos vai aizdomām par cilvēku tirdzniecības gadījumu.⁷⁴

Pieļaujams, ka arī citu pašvaldību ietvaros ir izveidotas konkrētas darba grupas, uz kuru bāzes pašvaldības var veicināt informācijas apmaiņu arī plašākā institūciju klāstā. Tā, piemēram, 2016.gadā ir uzsākta projekta “STROM II” realizācija, kura ietvaros Iekšlietu ministrija kopā ar nevalstisko organizāciju profesionāļiem palīdz veidot starpinstitucionālu sadarbības modeli pašvaldībās, un pilotprojekta ietvaros šāds sadarbības modelis šobrīd tiek attīstīts Valmieras pilsētas pašvaldībā, kā arī Liepājas pilsētas pašvaldībā, kur šāda darba grupa darbojas jau ilgstoši. Aicinātu arī citas pašvaldības sekot konkrētā projekta pieredzei un pilnveidot vai izstrādāt starpinstitūciju sadarbības modeli arī savas pašvaldības ietvaros.

⁷³ Auces novada sociālā dienesta 2016.gada 30.septembra vēstule.

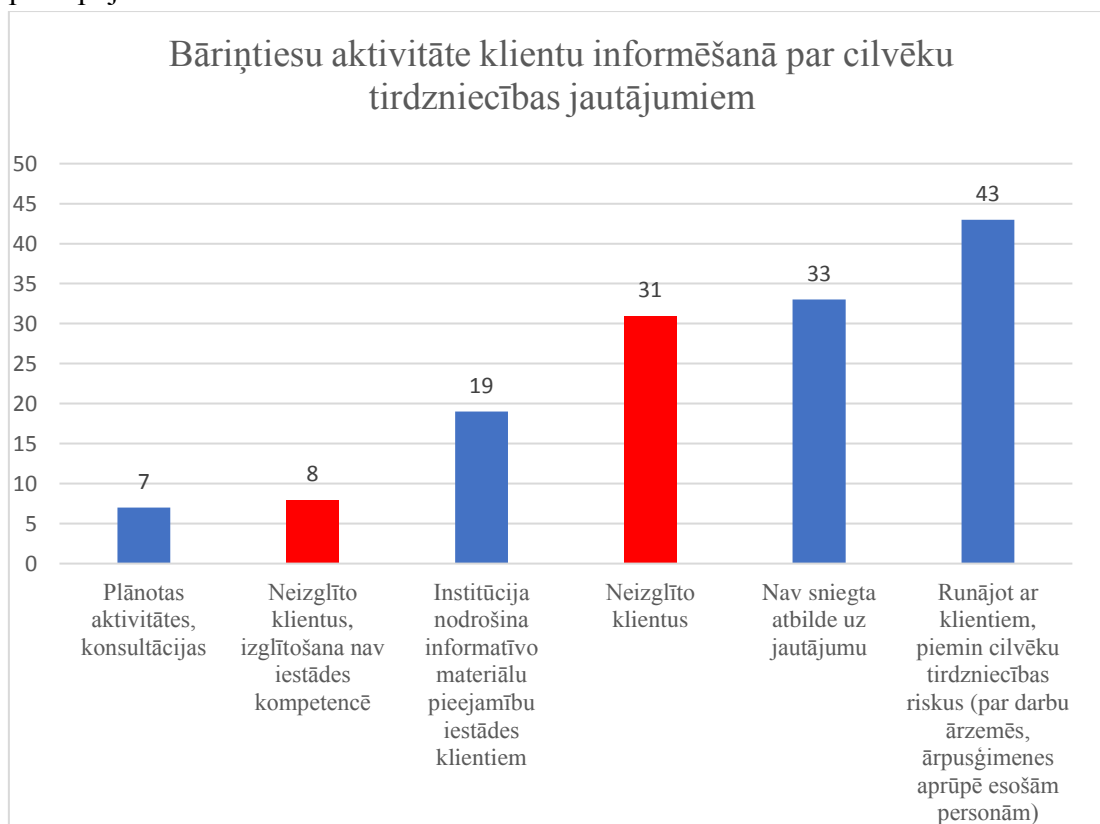
⁷⁴ Liepājas pilsētas Sociālā dienesta vēstule.

Institūciju aktivitāte klientu informēšanā par cilvēku tirdzniecības jautājumiem

Saskaņā ar Vadlīnijām pašvaldībām “Stiprinot pašvaldību darbību pret cilvēku tirdzniecību” daudzās Baltijas jūras reģiona valstu pašvaldībās sociālais dienests piedāvā – tieši vai ar pilsoniskās sabiedrības partnera starpniecību – informatīvus pakalpojumus, lai reaģētu uz neaizsargāto grupu vajadzībām, piemēram, lai palīdzētu sievietēm un vīriešiem, kas iesaistīti prostitūcijā, cilvēkiem ar vielu atkarību, bezpajumtniekiem, migrantiem un citiem, pie kuriem dažādu iemeslu dēļ nepieciešams vērsties personīgi.⁷⁵ Arī “Metodiskajā materiālā sociālajiem darbiniekiem par cilvēku tirdzniecības mazināšanu” ir norādīts, ka sociālā darba speciālisti var dot nozīmīgu ieguldījumu preventīvajā darbā, pievēršot pastiprinātu uzmanību personu grupām, kuras ir potenciālie cilvēku tirdzniecības upuri, īpaši, ja šādas personas gatavojas doties uz ārzemēm darba meklējumos vai citu iemeslu dēļ.⁷⁶

Vienlaikus, tiesībsarga ieskatā, attiecībā uz nepilngadīgām personām tikpat nozīmīgas ir aktivitātes no bāriņtiesu puses, ņemot vērā, ka tieši bāriņtiesas no pašvaldību puses ir atbildīgas par bērnu tiesību aizsardzību pašvaldības teritorijā, un savu funkciju veikšanai var sadarboties ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, pašvaldības izglītības iestādēm, un, jo sevišķi, ārpusģimenes aprūpes institūcijām.

Savukārt Nodarbinātības valsts aģentūras darbības joma konkrētajā gadījumā ir saistīta ar darba meklētājiem, jo sevišķi gadījumā, ja persona interesējas par darbā iekārtošanas pakalpojumiem ārzemēs.

⁷⁵ Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts, Iekšlietu ministrija. Vadlīnijas pašvaldībām - Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā”, 56.lpp.

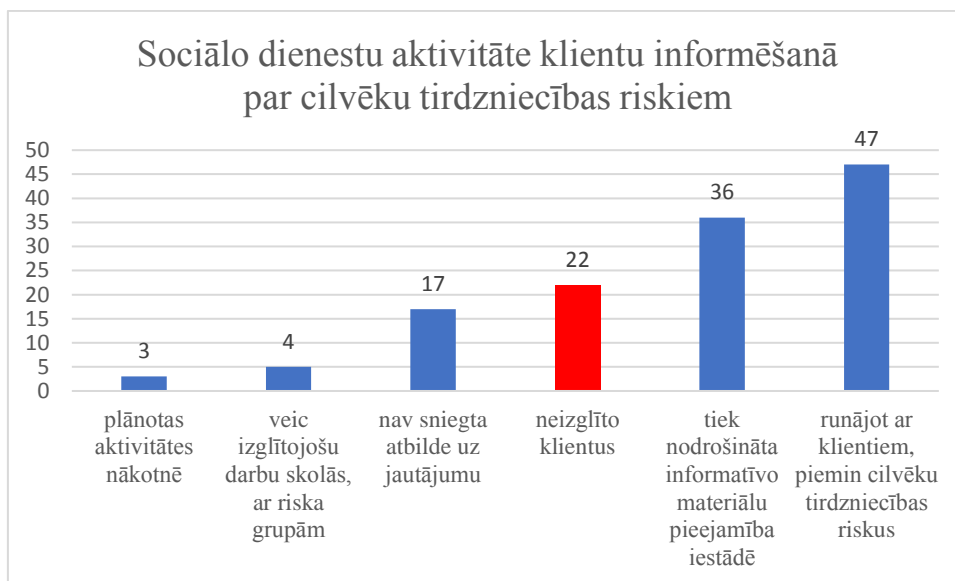
⁷⁶ Labklājības ministrijas “Metodiskie ieteikumi pašvaldību sociālajiem dienestiem par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuriem”, 9.lpp.

Vērtējot institūciju sniegtās atbildes, ir secināms, ka tās dažādi redz savu iesaisti cilvēku tirdzniecības upuru izglītošanā.

Vispirms jāuzsver lielais skaits institūciju, kas izvēlējās nesniegt atbildi uz konkrēto jautājumu. Attiecībā uz bāriņtiesām atbildi nesniedza aptuveni 26% aptaujāto institūciju, tāpat arī aptuveni 15% aptaujāto sociālo dienestu uz konkrēto jautājumu atbildi nesniedza.

Liels skaits institūciju atbildēs norādīja, ka darbā neizglīto klientus par cilvēku tirdzniecības jautājumiem – konkrēti 22 sociālie dienesti (21% aptaujāto institūciju) un 39 bāriņtiesas (31% aptaujāto institūciju). Attiecībā uz bāriņtiesām turklāt uzsverams, ka 8 no 39 bāriņtiesām sniegtajā atbildē arī atsevišķi norādīja, ka personu izglītošana cilvēku tirdzniecības jautājumos neietilpst institūciju kompetencē.

Tāpat arī atzīmējams, ka salīdzinoši mazs skaits institūciju var nodrošināt informatīvo materiālu pieejamību pašvaldībās. Kopumā aptuveni 35% pašvaldību sociālo dienestu norādīja, ka iestādē ir pieejami kādi bukleti, plakāti vai citādi informatīvie materiāli par cilvēku tirdzniecības tēmu. Savukārt starp bāriņtiesām tikai 15% norādīja uz šādu materiālu pieejamību. Lai gan arī vairākas institūcijas atbildēs norādīja, ka pietiekami plaša informācija ir pieejama internetā, un to nepieciešamības gadījumā ir iespējams atrast priekš klientiem, tomēr tas varētu arī nebūt pietiekami, ņemot vērā, ka personas, vēršoties institūcijā, var arī nezināt par iespējām meklēt palīdzību šādos jautājumos. Tāpat arī mazākās pašvaldībās personas var vēlēties neatklāt noteiktus faktus par savu dzīvi, baidoties no nosodījuma un informācijas izplatīšanas paziņu lokā.

Tomēr apsveicami ir tas, ka daudzas institūcijas spēja identificēt savu lomu kā konsultantam un kontaktpersonai potenciālajiem cilvēku tirdzniecības upuriem. Kopumā 43 bāriņtiesas (34%) un 47 pašvaldību sociālie dienesti (45%) sniedza atbildi, ka sarunās ar klientiem mēdz pārrunāt jautājumus, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecības jomu. Tā, piemēram, Ventspils pilsētas Sociālais dienests tiesībsargam sniegtajā atbildē norādīja, ka “Sociālajā dienestā ir bijuši vairāki gadījumi, kad klienti, saņemot sociālā darbinieka informāciju par cilvēku tirdzniecības būtību, atteikušies no „šaubīgiem” darba piedāvājumiem ārpus Latvijas robežām un sadarbībā ar sociālajiem darbiniekiem spējuši atrisināt materiālas grūtības, neatstājot Latviju”.⁷⁷ Arī Vārkavas novada pašvaldības Sociālais dienests norādīja, ka, ja klients

⁷⁷ Pašvaldības iestādes “Ventspils pilsētas Sociālais dienests” 2016.gada 4.oktobra vēstule Nr. 1-9.4.1/1546e.

uzsāk sarunu, tad darbinieks informē par gadījumiem, kādi notiek ar darba meklētājiem ārzemēs, it sevišķi, ja brauc darbā pirmo reizi un īsti nezina, kur apmetīsies, ko darīs.⁷⁸ Kopumā šāda rīcība no amatpersonu puses veicina cilvēku tiesību ievērošanu, un vistiešāk sasaucas ar institūciju lomu kā atbalsta sniedzējam personām. Savukārt neliels skaits pašvaldību sociālo dienestu arī norādīja uz konkrētu proaktīvu darbību, izglītojot personas, kas pašvaldības teritorijā identificētas kā piederošas noteiktām riska grupām.

Tāpat kā pozitīva tendence vērojams apstāklis, ka vairākas pašvaldības ir norādījušas uz ieceri nākotnē pievērst pastiprinātu uzmanību konkrētajam jautājumam. Interesanti atzīmēt, ka šāda atbilde tika sniegta arī, piemēram, pieminot nesen apmeklētās mācības. Tā, piemēram, Rojas novada Sociālais dienests vēstulē tiesībsargam norādīja, ka “pirms biedrības “Patvērums “Drošā māja”” semināra apmeklējuma nebijām saskatījuši šīs problēmas aktualitāti un pietiekami novērtējuši riskus, jo savā praksē sociālajā dienestā nebija nācies saskarties ar cilvēku tirdzniecības gadījumiem. Šobrīd esam sapratuši, ka nepieciešams veikt lielu preventīvo darbu, lai palīdzētu cilvēkiem izvairīties no šādiem gadījumiem un nekļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem.”⁷⁹ Arī Mazsalacas novada bāriņtiesa atbildē tiesībsargam norādīja, ka pēc “HESTIA” projekta ietvaros organizētā mācību kursa noklausīšanās plāno iesaistīties personu, t.sk. nepilngadīgo izglītošanā par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. Bāriņtiesas ieskatā, veiksmīgāk būtu izglītot personas nelielās 5-6 cilvēku grupās.⁸⁰ Arī Kuldīgas novada bāriņtiesa ir sniegusi informāciju, ka šobrīd izstrādā grafiku, kā izglītot nepilngadīgos bērnus, kā arī citu iestāžu darbiniekus. Institūcija arī norāda, ka katrai auditorijai plānota savādāka metode, tā var būt minilekcija, diskusija, lomu spēles, video, atbalsta grupa.⁸¹

Lai gan uz aptaujas veikšanas brīdi visas Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles sniedza drīzāk atturīgas atbildes par iespējamo iesaisti cilvēku tirdzniecības novēršanā, 2016.gada nogalē, piedaloties darba grupas “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014. – 2020.gadam” īstenošanas koordinēšanai sanāksmē, Nodarbinātības valsts aģentūras pārstāvis sniedza informāciju, ka Nodarbinātības valsts aģentūrā tiek gatavota prezentāciju par cilvēku tirdzniecības pamatprincipiem un pazīmēm un ir paredzēts organizēt semināru struktūrvienību vadītājiem par to, kā pasargāt darba meklētājus no cilvēku tirdzniecības. Tāpat arī plānots izveidot informatīvo bukletu, kas tiks izvietoti NVA filiālēs.⁸² Šādi centieni būtu apsveicami no institūcijas puses, turklāt arī šāda plānveidīga rīcība no institūcijas vadības puses būtu efektīva, ņemot vērā institūcijas centralizēto iekšējo struktūru.

Aplūkojot konkrētus labās prakses piemērus, jāuzsver atsevišķu pašvaldību atbildēs sniegtā informācija.

Tā, piemēram, Alsungas Sociālais dienests ir veicis pārrunas un sniedzis nepieciešamo informāciju jauniešiem, kuri vēlas doties strādāt uz ārzemēm, par iespējamiem riskiem kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem. Vienlaikus Sociālais dienests norāda, ka veiksmīgāks būtu variants, ja būtu iespējams novadīt dienesta klientiem semināru par šo tēmu.⁸³

⁷⁸ Vārkavas novada pašvaldības Sociālā dienesta 2016.gada 14.septembra vēstule Nr. VNP/3- I 2/ I 6/401.

⁷⁹ Rojas novada Sociālā dienesta 2016.gada 4.oktobra vēstule Nr.1- 13/107.

⁸⁰ Mazsalacas novada bāriņtiesas 2016.gada 27.septembra vēstule Nr.1-16/T-34/jur/273.

⁸¹ Kuldīgas novada bāriņtiesas 2016. gada 4. oktobra vēstule Nr. 1 – 14 / 1934.

⁸² Darba grupas “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014. – 2020.gadam” īstenošanas koordinēšanai sanāksmes 2016.gada 15.decembrī protokols, 6-7.lpp.

⁸³ Alsungas novada Sociālā dienesta 2016.gada 11.oktobra vēstule Nr. Nr.1-5/164.

Salas novada pašvaldība ir izveidojusi Bērnu un jauniešu centru, pieņemot darbā jaunatnes lietu speciālisti, kuras uzdevums ir veikt preventīvo darbu ar jauniešiem, izglītot jauniešus arī par cilvēku tirdzniecības problemātiku un riskiem.⁸⁴

Savukārt, piemēram, Viesītes novada Sociālais dienests strādā ar pieaugušajiem, kas ir riska grupās: tiek veiktas pārrunas, izdalīti materiāli, lai katrs personīgi var iepazīties ar tā saturu, sev vēlamā tempā un laikā. Kā norādīts tiesībsargam sniegtajā atbildē, Latvijas nomales novados aktuāli jautājumi ir aktuāli, jo trūkst darba iespēju mazizglītotiem cilvēkiem, kāds piedāvājums piemēram ir Lielbritānijā (augļu noliktavās – šķirotāji, fasētāji utt.), un cilvēki meklē jebkuru iespēju kā nopelnīt.⁸⁵

Daugavpils novada Skrudalienas bāriņtiesa atbildē tiesībsargam ir sniegusi informāciju, ka par cilvēku tirdzniecības jautājumiem bāriņtiesa izglīto skolēnus, apmeklējot trīs bāriņtiesas darbības teritorijā esošās skolas, sevišķi runājot ar tiem bērniem, kuri vasaras brīvdienās plāno doties peļņā uz ārzemēm (kur griezties pēc palīdzības ārzemēs).⁸⁶

Tiesībsarga ieskatā, jebkura šāda institūciju iniciatīva izglītojošu aktivitāšu īstenošanā ir atbalstāma un apsveicama, un var sniegt jauniešiem, darba meklētājiem un sociālo dienestu klientiem nepieciešamās zināšanas, lai nekļūtu par cilvēku tirdzniecības upuriem. Tiesībsargs aicinātu pašvaldības apzināt pieredzi un labās prakses piemērus un apsvērt iespējas tos iedzīvināt arī savu pašvaldību teritorijā.

⁸⁴ Salas novada pašvaldības Sociālā dienesta 2016.gada 3.septembra vēstule Nr. 1-7/224.

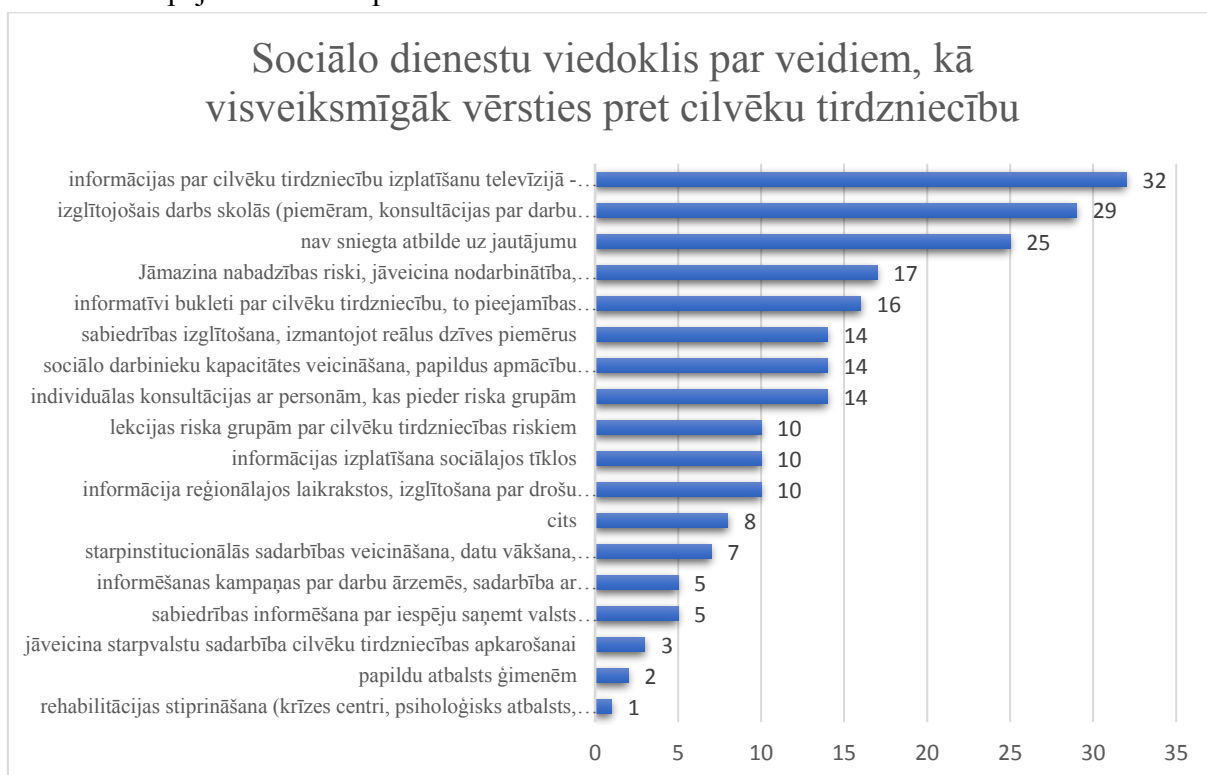
⁸⁵ Viesītes novada bāriņtiesas 2016.gada 29.septembra vēstule Nr. 1 - 14/127.

⁸⁶ Daugavpils novada Skrudalienes bāriņtiesas 2016.gada 2.decembra vēstule Nr.1-14/596.

Institūciju rekomendācijas cilvēku tirdzniecības novēršanai

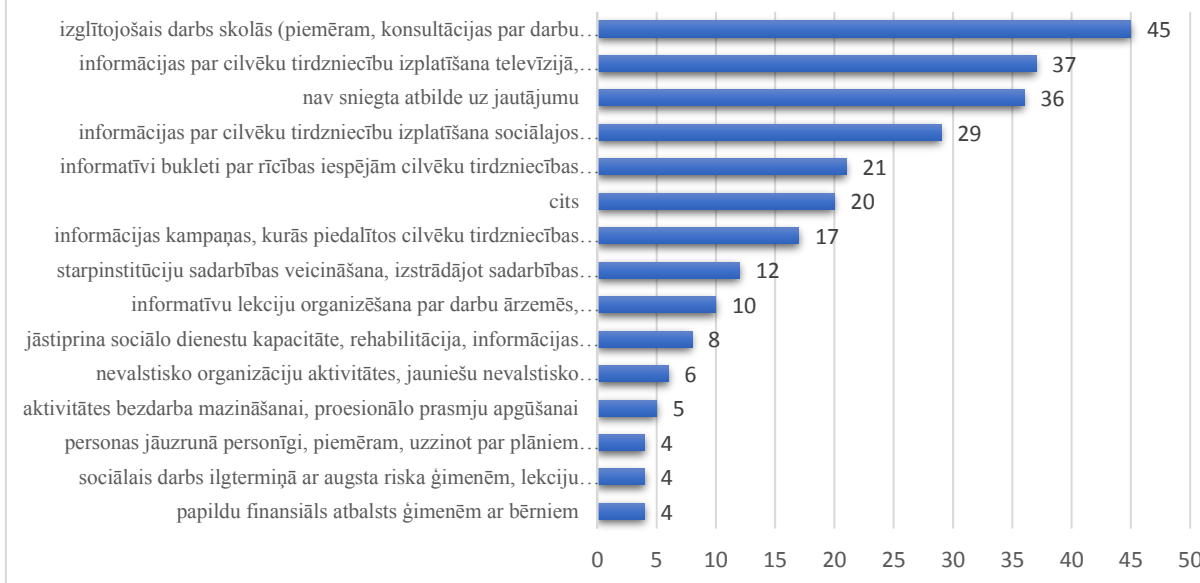
Kā norādīts Eiropas Savienības tiesību normās, dalībvalstīm būtu jāizveido un/vai jānostiprina politika, lai novērstu cilvēku tirdzniecību, tostarp pasākumi, lai ar pētniecības, tostarp cilvēku tirdzniecības jaunu veidu izpēti, informācijas, izpratnes vairošanas un izglītības palīdzību atturētu no pieprasījuma un samazinātu šo pieprasījumu, kas ir pamatā visiem ekspluatācijas veidiem, un pasākumi, lai mazinātu risku, ka cilvēki varētu kļūt par tirdzniecības upuriem. Šādās iniciatīvās dalībvalstīm būtu jāpieņem uz dzimumu balstīta perspektīva un uz bērnu tiesībām balstīta pieeja. Dalībvalstis veic atbilstīgus pasākumus, piemēram, izglītības un apmācības jomā, lai vājinātu un samazinātu pieprasījumu, kas veicina visu veidu ekspluatāciju saistībā ar cilvēku tirdzniecību. Dalībvalstis, tostarp ar interneta starpniecību, veic atbilstīgus pasākumus, piemēram, informēšanas un izpratnes vairošanas kampaņas, pētniecības un izglītības programmas – vajadzības gadījumā sadarbībā ar attiecīgām pilsoniskās sabiedrības organizācijām un citām ieinteresētajām personām –, lai vairotu izpratni un samazinātu risku, ka cilvēki, īpaši bērni, varētu kļūt par upuriem cilvēku tirdzniecībā.⁸⁷

Ievērojot, ka valsts politikas izveide pamatā norit galvaspilsētā, ministriju un iestāžu pārstāvjiem veidojot programmas un mērķus, kas praksē būtu attiecināmi uz visu valsts teritoriju, tiesībsargs arī vēlējas uzklaut tieši reģionu institūciju viedokli par veidiem, kā to ieskatā ir iespējams vērsties pret cilvēku tirdzniecību.

⁸⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvas Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, 25.apsvēruma un 18.panta pirmā un otrā daļa.

Bāriņtiesu viedoklis par veidiem, kā veiksmīgāk vērsties pret cilvēku tirdzniecību

Apkopojot institūciju sniegtās atbildes par to, kādā veidā valsts varētu visefektīvāk vērsties pret cilvēku tirdzniecību, tās varētu iedalīt vairākos lielos blokos.

1. Sabiedrības informēšana par cilvēku tirdzniecību.

Pārliecinošs uzsvars atbildēs tika likts uz sabiedrības informēšanas aktivitātēm, izglītojot iedzīvotājus par iespējamiem cilvēku tirdzniecības riskiem. Turklāt uzsvērts, ka izglītojošais darbs būtu veicams ar skolu jauniešiem. Sniegtajās atbildēs institūcijas ir norādījušas uz dažādiem aspektiem, kam būtu jāpievērš uzmanība, īstenojot šīs informācijas izplatīšanas aktivitātes. Piemēram, aicinot informatīvajās kampaņās izmantot reālus gadījumus, tādējādi ļaujot mācīties caur citu personu pieredzi. Attiecībā uz skolēniem tika pausts aicinājums veidot izglītojošas dokumentālās filmas, jo šāds medijs ir veiksmīgi izmantots attiecībā uz citiem jautājumiem. Ievērojot, ka cilvēku tirdzniecības jautājumi ir iekļauti “Sociālo zinību” priekšmeta mācību programmā, sadarbībā ar Izglītības ministriju būtu risināms jautājums par konkrētu mācību materiālu apzināšanu, izveidi un izplatīšanu izglītības iestādēs. Tādējādi arī praksē tiktu ieviesta Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA jaunākajā ziņojumā par Latviju sniegtā rekomendācija stiprināt centienus bērnu cilvēku tirdzniecības novēršanai caur izglītības programmām.⁸⁸ Piemēram, Viesītes novadā šo informatīvo darbu veic skolas Sociālais pedagogs un skolas psihologs audzināšanas stundu ietvaros, vai arī organizējot jauniešiem semināru, kur aicina nepilngadīgo lietu inspektoros, policijas darbiniekus un citus speciālistus. Bāriņtiesa tiek aicināta, kad runa ir par tiesībām, pienākumiem un atbildību.⁸⁹

Atsevišķas institūcijas atbildēs arī norādīja, ka šajās informēšanas aktivitātēs būtu plaši iesaistāmas nevalstiskās organizācijas. Arī Eiropas Savienības tiesību normas noteic, ka dalībvalstīm būtu jāsekmē pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbība un ar tām cieši

⁸⁸ Skat. GRETA, “Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016, p.17-18.

⁸⁹ Viesītes novada bāriņtiesas 2016.gada 29.septembra vēstule Nr. 1 - 14/127.

jāsadarbojas, ietverot atzītas un šajā jomā aktīvas nevalstiskās organizācijas, kas strādā ar cilvēku tirdzniecībā cietušām personām, jo īpaši attiecībā uz politikas izstrādes iniciatīvām, informēšanas un izpratnes vairošanas kampaņām, pētniecības un izglītības programmām, apmācību, kā arī cilvēku tirdzniecības apkarošanas pasākumu ietekmes novērošanu un izvērtēšanu.⁹⁰

Attiecībā uz informatīvajām aktivitātēm gan jāpiebilst, ka iepriekš ir notikušas vairākas plašas informatīvās kampaņas, iesaistot nevalstiskās organizācijas, un šo kampaņu ietvaros ir izstrādāti informatīvie materiāli, kas potenciāli varētu tikt izmantoti sabiedrības izglītošanai. Tomēr daudzas no institūcijām arī norādīja, ka šādām kampaņām būtu jābūt regulārākām. Institūcijas arī aicināja informācijas izplatīšanai izmantot vietējos pašvaldību laikrakstus.⁹¹ Savukārt Rīgas sociālais dienests puda viedokli, ka svarīgi informāciju izvietot vietās, kur pulcējas arīdzan sociālā riska personas – tirgus zonās, labdarības organizācijās, pārtikas izdales vietās, pie ģimenes ārstiem, pirmsskolas izglītības iestādēs, sabiedriskā transporta pieturvietās, ārpusģimenes aprūpes institūcijās u.c.⁹²

Atbildes arī bieži ietvēra aicinājumu nodrošināt konkrētas izglītojošas aktivitātes noteiktām riska grupām, jo sevišķi izglītojot personas par darbu ārzemēs. Kā piemēri tika norādīta informatīvu lekciju organizēšana par darbu ārzemēs, kā arī šādu konsultāciju pieejamības nodrošināšana. Vairākas institūcijas uzsvēra, ka šo funkciju izpildei nozīmīga būtu sadarbība ar Nodarbinātības valsts aģentūru, ņemot vērā šo institūciju darbinieku plašās zināšanas par darba tiesību jautājumiem.

2. Cilvēku tirdzniecības risku mazināšana.

Bieži tika arī norādīti apstākļi, kas saistīti ar vispārējo ekonomisko situāciju valstī, norādot, ka visveiksmīgāk pret cilvēku tirdzniecību valsts varētu vērsties, ja tiktu veicināta darba vietu veidošanā reģionos, uzlabota uzņēmējdarbības vide. Attiecībā uz finansiālajiem jautājumiem atsevišķas pašvaldības arī aicināja stiprināt atbalsta sniegšanu ģimenēm. Tā, piemēram, kāda no bāriņtiesām atbildē norādīja, ka Latvijai nepieciešama ekonomiska izaugsme, lai visi valsts piederīgie varētu atrast labi atalgotu darbu savā valstī, un emigrējušajiem pilsoņiem būtu vēlēšanās atgriezties atpakaļ.⁹³ Regularitāte ar kādu tika pieminēta šī atbilde apliecina, ka cilvēku tirdzniecība nav aplūkojama atrauti no kopējām sociālajām problēmām Latvijas reģionos, un bez mērķtiecīgām programmām nabadzības risku mazināšanai un ekonomikas stimulēšanai ievainojamības riski saglabāsies ļoti augsti. Kā vēstulē tiesībsargam norādīja Vecpiebalgas novada Sociālais dienests – vissavlaicīgākā palīdzība cilvēktirdzniecības upuriem būtu novērst apstākļus, kas parādību veicina.⁹⁴

Attiecībā uz darbu ar konkrētām riska grupām atbildes ietvēra arī aicinājumus pievērst uzmanību profesionālo prasmju pilnveidei. Tikai norādīta arī, piemēram, svešvalodu zināšanu pilnveidošanas nepieciešamība⁹⁵.

⁹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvas Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, 6.apsvērums.

⁹¹ Stopiņu novada domes Sociālā dienesta 2016.gada 3.oktobra vēstule Nr.01/84.

⁹² Rīgas sociālā dienesta 2016.gada 5.oktobra vēstule Nr. RSD-16-2589-nd.

⁹³ Daugavpils novada Skrudalienes bāriņtiesas 2016.gada 2.decembra vēstule Nr.1-14/596.

⁹⁴ Vecpiebalgas novada Sociālā dienesta 2016.gada 13. oktobra vēstule Nr. 1-14/481.

⁹⁵ Daugavpils novada Skrudalienes bāriņtiesas 2016.gada 2.decembra vēstule Nr.1-14/596; Smiltenes novada domes Sociālā dienesta 2016.gada 14.oktobra vēstule Nr.1.8./453.

3. Efektīvas cilvēku tirdzniecības apkarošanas un atbalsta sistēmas stiprināšana.

Jāuzsver, ka pietiekami liels skaits institūciju arī norādīja uz nepieciešamību stiprināt starpinstitūciju sadarbību un nodrošināt papildu apmācības iestāžu darbiniekiem. Piemēram, kāda no pašvaldībām ir norādījusi, ka, lai pēc iespējas visefektīvākā veidā varētu nodrošināt savlaicīgu palīdzības sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem, būtiska ir ātra informācijas apmaiņa starp visām atbildīgajām iestādēm, lai katra iestāde, saņemot informāciju, nekavējoties varētu rīkoties atbilstoši tās kompetencei un sadarbojoties novērst cilvēka tirdzniecību.⁹⁶ Tā, piemēram, Aizkraukles novada bāriņtiesa tiesībsargam sniegtajā atbildē norādīja, ka būtu pilnveidojama iespēja institūcijām saņemt ziņas par vecākiem, kas izceļo no valsts, atstājot savus bērnus citu personu uzraudzībā un aprūpē, vai izceļo kopā ar bērniem. Institūcijām būtu jāsaņem informācija par cilvēku tirdzniecības gadījumiem, kuros, iespējams, iesaistītas arī citas ģimenes ar bērniem, lai varētu izvērtēt palīdzības nepieciešamību un identificēt šādus gadījumus.⁹⁷

Papildus tam šeit norādāms arī aspekts par informatīvo materiālu pieejamības nodrošināšanu iestādēs. Lai gan daudzas iestādes atbildēs uzsvēra, ka darbam nepieciešamo informāciju iegūst internetā, citas norādīja, ka vēlētos informatīvos materiālus nodrošināt arī iestādes klientiem⁹⁸. Šajā sakarā arī atsevišķas institūcijas norādīju uz nepieciešamību pēc vadlīnijām institūciju rīcībai.

Vienlaikus tika uzsvērti arī sociālā darba nozīme, identificējot nozīmi sociālajam darbam ilgtermiņā ar augsta riska ģimenēm. Sociālo dienestu atbildēs arī parādījās viedokļi par nepieciešamību stiprināt rehabilitācijas pakalpojumus – krīzes centrus, psiholoģisko atbalstu, medicīnisko palīdzību un atbalsta grupas. Piemēram, Liepājas pilsētas domes Sociālais dienests tiesībsargam sniegtajā atbildē pauda viedokli, ka, lai nodrošinātu savlaicīgu palīdzību cilvēku tirdzniecības upurim, nepieciešams informēt cilvēkus par palīdzības iespējām, par iestādēm un darbiniekiem pie kuriem var vērsties pēc palīdzības. Katrā pašvaldībā būtu jāizstrādā pakalpojumu klāsts, kuru var sniegt pašvaldība cilvēku tirdzniecības upurim primāri, pirms upuris var saņemt valsts apmaksātus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus vai pēcrehabilitācijas periodā.

Noslēgumā arī jāpiekrīt Valmieras bāriņtiesas atbildē paustajam viedoklim, ka jebkuri līdzekļi (sabiedrības, cilvēku izglītošana, organizētas speciālistu apmācības, pieredzes apmaiņas dažādos sadarbības līmeņos, sodu politika, u.c.), ja tie kādā veidā palīdz novērst cilvēku tirdzniecību, kavē to, vai rada tai šķēršļus, var būt un ir efektīvi.⁹⁹

⁹⁶ Valmieras bāriņtiesas 2016.gada 3.oktobra vēstule Nr. Nr.1-14/386.

⁹⁷ Aizkraukles novada bāriņtiesas 2016.gada 3.oktobra vēstule Nr.1-15/ 498

⁹⁸ Piemēram, Aizkraukles novada bāriņtiesas 2016.gada 3.oktobra vēstule Nr.1-15/ 498.

⁹⁹ Valmieras bāriņtiesas 2016.gada 3.oktobra vēstule Nr. Nr.1-14/386.

Kopsavilkums

- Ar cilvēku tirdzniecību var sastapties pašvaldību institūcijas visā Latvijas teritorijā. Apkopotā informācija apliecina, ka cilvēku tirdzniecības gadījumi ir tikuši identificēti visdažādākajās Latvijas pašvaldībās, un pretēji vairāku pašvaldību norādītajam, nav iespējams pievērst mazāku uzmanību cilvēku tirdzniecības aktualitātei noteiktos reģionos. Cilvēku tirdzniecība nav aplūkojama atrauti no kopējām sociālajām problēmām Latvijas pašvaldībās, un bez mērķtiecīgām programmām nabadzības risku mazināšanai un ekonomikas stimulēšanai cilvēku tirdzniecības riski saglabāsies ļoti augsti. Vienlaikus, ievērojot pašu institūciju identificētās riska grupas un rekomendācijas, liela nozīme ir arī atbilstoša sociālā atbalsta sniegšanai, personu izglītošanai un starpinstitūciju sadarbības stiprināšanai Latvijā.

- Laika posmā no 2014.gada – 2016.gadam kopumā valstī identificēti 63 cilvēku tirdzniecības upuri. Kopumā kopš 2012.gada identificēti arī 8 nepilngadīgi cilvēku tirdzniecības upuri, kas pakļauti tirdzniecībai valsts iekšienē. Uzdodot jautājumu par līdzšinējo sadarbību ar cilvēku tirdzniecības upuriem pašvaldības teritorijā, līdzšinējo pieredzi varēja norādīt 13 pašvaldību sociālie dienesti un 13 bāriņtiesas. No aptaujāto institūciju atbildēm arī ir secināms, ka pieejamais atbalsts pašvaldībās atšķiras. Tāpat arī atšķiras rīcības modeļi, institūcijām saņemot informāciju par cilvēku tirdzniecības gadījumu.

- Pētījuma dati apliecina, ka ne visas institūcijas vienlīdz veiksmīgi atpazīst cilvēku tirdzniecības upuru atbalsta sistēmā ietvertās institūcijas, un uztraucoša ir nevalstisko organizāciju zemā atpazīstamība pašvaldību dienestu darbinieku vidū. Apkopojot aptaujas atbildes, ir izdarāms secinājums, ka liels skaits institūciju pamatā redz savu lomu tikai kā informācijas nodevējam policijai noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai. Šādi uztverot savu lomu tiek piemirsts sociālās palīdzības aspekts, kam atbilstoši konkrēto aptaujāto institūciju kompetencei būtu visneatliekamākā loma. Šis apstāklis, līdz ar sniegto informāciju par iestāžu rīcības modeļiem, apliecina, ka ne visas institūcijas izprot sociālās rehabilitācijas pakalpojuma cilvēku tirdzniecības upuriem piešķiršanas sistēmu Latvijā.

- Institūciju apmācība ir atzīstama par fragmentāru un norit pamatā atsevišķu projektu un iniciatīvu ietvaros. Savukārt jau esošo apmācību apmeklējums ir atkarīgs no to ģeogrāfiskās pieejamības, iestādes finansālajām iespējām, informācijas par mācībām pieejamības un iestāžu vadītāju izpratnes par tēmas aktualitāti. Turklāt lielā skaitā pašvaldību mācības visbiežāk ir apmeklējis tikai viens no iestādes darbiniekiem, visbiežāk – iestādes vadītājs. Attiecīgi rodas šaubas par to, cik daudz šādas atsevišķiem darbiniekiem pieejamas mācības ietekmē kopējo iestādes darbinieku zināšanu līmeni, jo sevišķi, ņemot vērā, ka tikai atsevišķu projektu ietvaros apmācību uzsvars ir likts uz informācijas tālāku izplatīšanu pašvaldības ietvaros. Savukārt Nodarbinātības valsts aģentūras darbinieki mācībās par cilvēku tirdzniecības identificēšanu nav piedalījušies vispār.

- Institūcijas atšķirīgi redz savu iesaisti institūciju klientu izglītošanā par iespējamiem cilvēku tirdzniecības riskiem. Kamēr vairākas pašvaldības ir norādījušas uz preventīvu aktivitāšu īstenošanu, veicot mērķtiecīgu darbu ar identificētajām riska grupām, tika saņemtas arī atbildes, kurās institūcijas norādīja, ka sabiedrības, tostarp arī institūciju klientu, izglītošana neietilpst to kompetencē. Šādam viedoklim nevar piekrist, jo cilvēku tirdzniecība vienlaikus ir gan noziegums, gan cilvēktiesību pārkāpums, un sociālo darbinieku, bāriņtiesu darbinieku vai Nodarbinātības valsts aģentūras darbinieku kompetencē ietilpst institūciju klientu informēšana par personas tiesību aizsardzību.

- Salīdzinoši mazs skaits institūciju var nodrošināt informatīvo materiālu pieejamību pašvaldībās. Kopumā aptuveni 35% pašvaldību sociālo dienestu norādīja, ka iestādē ir pieejami kādi bukleti, plakāti vai citādi informatīvie materiāli par cilvēku tirdzniecības tēmu. Savukārt starp bāriņtiesām tikai 15% norādīja uz šādu materiālu pieejamību. Ievērojot minēto, institūciju klientiem iestādēs nav pieejama informācija, ar ko varētu iepazīties, nevērsoties pie dienestu darbiniekiem. Savukārt internets nav vienlīdz pieejams informācijas meklēšanai dažādām riska grupām, kas var kavēt informācijas iegūšanu par iespējam saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un vērsties pie tiesībaizsargājošām iestādēm.

- Laika posmā kopš 2014.gada vairāku projektu un iniciatīvu ietvaros ir izveidoti noderīgi metodiskie materiāli, taču būtu jāpievērš papildus uzmanība to atpazīstamībai atbildīgo institūciju starpā. Tāpat pētījuma ietvaros ir apzināti vairāki labās prakses piemēri Latvijas pašvaldībās, taču visbiežāk informācija par noteiktās pašvaldībās īstenotajām aktivitātēm, atsevišķiem informatīvajiem materiāliem netiek izplatīta citviet Latvijā. Ievērojot minēto, jāveicina informācijas un labās prakses apmaiņa Latvijas pašvaldību vidū.

- Šobrīd trūkst informatīvo materiālu, kas skaidrotu iespējamās starpinstitūciju sadarbības modeļus konkrēti Latvijas bāriņtiesām, un ir pieejami salīdzinoši maz materiālu par cilvēku tirdzniecības jautājumiem konkrēti attiecībā uz nepilngadīgām personām. Tāpat, ievērojot pētījuma secinājums, ir nepieciešams veikt papildus izpēti saistībā ar cilvēku tirdzniecības identificēšanu un sociālo rehabilitāciju ārpusģimenes aprūpē esošām personām.

Rekomendācijas

Normatīvie akti un politikas plānošanas iniciatīvas tiek izstrādātas valstiskā līmenī, sadarbojoties vairāku ministriju, valsts un tiesībsargājošo iestāžu pārstāvjiem, taču daudz mazāka loma politikas plānošanā tiek pievērsta vietējām pašvaldībām. Tomēr tieši vietējās pašvaldības un to darbinieki ir tie speciālisti, kuri visvairāk zina par vietējiem iedzīvotājiem, to problēmām un vajadzībām. Tāpat pie pašvaldību speciālistiem vēršas gan potenciālie cilvēku tirdzniecības upuri, gan cilvēki, kas cilvēku tirdzniecībai jau tikuši pakļauti. No šo speciālistu kompetences un resursiem var būt arī atkarīgs, vai persona saņem nepieciešamo atbalstu, kā Latvija ir apņēmusies, ieviešot Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīvu Nr. 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību (..). Iepazīstoties ar institūciju sniegtajām atbildēm un uzklautot to darbinieku viedokļus, sniedzu šādas rekomendācijas.

- Ievērojot, ka nabadzības riski ir viens no būtiskākajiem cēloņiem, kādēļ personas tiek pakļautas cilvēku tirdzniecībai, Saeimai un Ministru kabinetam ir jā rūpējas par mērķtiecīgu politiku, lai sabiedrībā izlīdzinātu būtiskākās sociālās atšķirības un katrai iedzīvotāju grupai nodrošinātu atbilstošu dzīves standartu.
- Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar darba grupu “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014. – 2020.gadam” īstenošanas koordinēšanai ir jāapsver nepieciešamība izstrādāt formālu nacionālās konsultēšanas mehānismu konkrēta dokumenta veidā, kas tiktu regulāri pilnveidots atbilstoši normatīvo aktu un prakses izmaiņām.
- Iekšlietu ministrijai un citām atbildīgajām institūcijām ir jāveicina esošo informatīvo materiālu un, jo sevišķi, Valsts informatīvā resursa par cilvēku tirdzniecības mazināšanas tēmu un aktualitātēm Latvijā – www.cilvektirdznieciba.lv atpazīstamības veicināšana Latvijas pašvaldībās, tostarp nodrošinot informatīvo materiālu pieejamību iestādēs. Vienlaikus būtu apsverama kāda atsevišķu vadlīniju izveide konkrēti bāriņtiesu darbiniekiem un citām amatpersonām darbam ar nepilngadīgām personām.
- Labklājības ministrijai ir jāveicina nevalstisko organizāciju – sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzēju atpazīstamību Latvijas reģionos, vai arī jāparedz līdzekļi, tam, lai nevalstiskās organizācijas varētu šo informatīvo darbu īstenot individuāli.
- Attiecībā uz apmācību organizēšanu, tiesībsarga pētījums ir sniedzis pārskatu par līdzšinējo apmācību veikšanu, kas parāda pašvaldības, kur apmācības vispār nav īstenotas. Ievērojot minēto, aicinu atbildīgās nozares ministrijas sadarbībā ar pašvaldībām rast iespēju nodrošināt apmācības pašvaldībās, kuru darbinieki līdz šim tajās nav piedalījušies, prioritārā kārtībā. Aicinu noteikt koordinatoru, kas turpmāk apkopotu informāciju par mācībām, lai veiksmīgāk un mērķtiecīgāk izglītotu institūciju darbiniekus Latvijas reģionos.
- Nodarbinātības valsts aģentūru aicinu nodrošināt apmācības par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu institūciju darbiniekiem, kā arī apsvērt nepieciešamību iekļaut cilvēku tirdzniecības jautājumus darba meklētājiem paredzētajās lekciju programmās.
- Aicinu pašvaldības pilnveidot starpinstitūciju sadarbības modeļus pašvaldības ietvaros. Kā piemēroti risinājumi būtu – starpinstitūciju darba grupu izveide, veicinot informācijas apmaiņu cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanai un mērķtiecīgai un visaptverošai situācijas analīzei pašvaldību ietvaros. Aicinu arī veikt regulāru periodisku izvērtējamu par

starpinstitūciju sadarbības mehānisma efektivitāti pašvaldībās, apzinot praksē identificētās problēmas.

- Aicinu pašvaldības izstrādāt “pakalpojumu grozu” sociālā atbalsta īstenošanai cilvēku tirdzniecības upuriem periodā pirms un pēc sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanas.
- Ievērojot pētījuma rezultātus, rekomendēju visām pašvaldībām, to sociālajiem darbiniekiem, bāriņtiesu darbiniekiem un Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu darbiniekiem atbilstoši savai kompetencei izvērtēt iespējas īstenot preventīvas aktivitātes klientu izglītošanai par cilvēku tirdzniecības riskiem.
- Apsvērt iespēju paplašināt darba grupu “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014. – 2020.gadam” īstenošanas koordinēšanai, iekļaujot tās sastāvā arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, kuras kompetencē ietilpst metodiskā atbalsta sniegšana Latvijas bāriņtiesām.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

Normatīvie akti:

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokols par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to. "Latvijas Vēstnesis", 66 (3014), 28.04.2004;
2. Eiropas Padomes Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis 143/144. (858/859), 13.06.1997;
3. Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa direktīva Nr.2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI;
4. Krimināllikums. Latvijas Vēstnesis, 1998.gada 8.jūlijs, nr. 199/200.;
5. Kriminālprocesa likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, Nr.74 (3232);
6. Likums "Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā". "Latvijas Vēstnesis", 2007.gada 8.februāris, Nr.23 (3599).
7. Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumi Nr.889 "Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri" "Latvijas Vēstnesis", 2006.gada 3.novembris, Nr.176 (3544).
8. Ministru kabineta 2005.gada 29.novembra noteikumi Nr.898 "Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas nolikums". Latvijas Vēstnesis", 2005.gada 30.novembris, Nr.191 (3349).

Literatūra un prakses materiāli:

1. Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts. Starptautiskā bērnu aizsardzība: praktiskās vadlīnijas speciālistiem, kuri uzrauga bērnus, kas šķērso robežas, un atbildīgajām valsts amatpersonām, 2015.
2. Baltijas jūras valstu Padomes sekretariāts. Vadlīnijas darba ņēmēju migrantu ļaunprātīgas pieņemšanas darbā, ekspluatācijas un tirdzniecības novēršanai Baltijas jūras reģionā, 2014.
3. Baltijas jūras valstu padomes sekretariāts, Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija. Vadlīnijas pašvaldībām - Stiprinot pašvaldību lomu cīņā ar cilvēku tirdzniecību Baltijas jūras reģionā", 2015.
4. County Administrative Board of Stockholm. National Referral Mechanism: Protecting and supporting victims of Trafficking in Human Beings in Sweden. Report: 2016:29; ISBN: 978-91-7281-711-1, 2016.
5. Darba grupas "Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņu 2014. – 2020.gadam" īstenošanas koordinēšanai sanāksmes 2016.gada 15.decembrī protokols, nav publiskots.
6. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 7.janvāra spriedums lietā "Rancevs pret Kipru un Krieviju", pieteikums Nr.25965/04).
7. GRETA, "Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Latvia, Second evaluation round, 2016.
8. Labklājības ministrija. "Metodiskie ieteikumi pašvaldību sociālajiem dienestiem par darbu ar cilvēku tirdzniecības upuriem".

9. Ministru kabineta 2014.gada 21. janvāra rīkojums Nr. 29. Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam, politikas plānošanas dokuments.
10. Projekts “Multidisciplināras iniciatīvas cilvēku tirdzniecības ierobežošanai”. Metodiskais materiāls sociāliem darbiniekiem par cilvēku tirdzniecības mazināšanu, 2015.
11. Projekts “Novēršot cilvēku tirdzniecību un fiktīvās laulības: daudznozaru risinājums” HESTIA (HOME/2013/ISEC/AG/THB/4000005845). Metodiskais materiāls “Ekspluatatīvo fiktīvo laulību mazināšana: multiplikatoru apmācības”, 2016.

Citi avoti:

1. Ekspertu darbības grupa pret cilvēku tirdzniecību – GRETA. Pieejams: <http://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/home>.
2. Iekšlietu ministrija. Informācija par Latvijas paveikto cilvēku tirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā 2015.gadā 2017.gada Ziņojuma par cilvēku tirdzniecību (2017 Trafficking in Persons Report) sagatavošanai, vēstule, 2016.
3. Labklājības ministrija. Par informācijas sniegšanu ikgadējam ziņojumam par cilvēku tirdzniecības apkarošanu, vēstule, 2015.
1. Valsts informatīvais resurss par cilvēktirdzniecības mazināšanas tēmu un aktualitātēm Latvijā. <http://www.cilvektirdznieciba.lv/lv/kur-meklet-palidzibu>
2. Latvijas Universitāte, kurss "Soci5067: Sociālais darbs ar mazaizsargātām klientu grupām": http://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/kursukatalogs/?user_phpfileexecutor_pi1%5Bcourse_id%5D=2SOC5067.
3. Biedrības “Drošā māja” 2016.gada 10.oktobra vēstule Nr.5-1/21
4. Vēstules no pašvaldību sociālajiem dienestiem (104)
5. Vēstules no pašvaldību bāriņtiesām (126)
6. Vēstules no Nodarbinātības valsts aģentūras filiālēm (26).